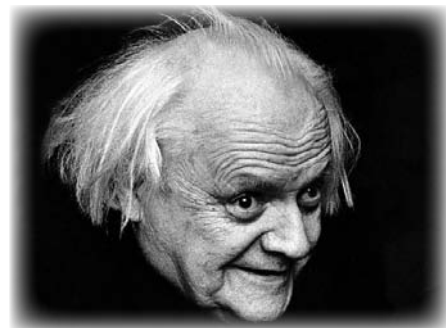

Spotkanie

3 listopada 2011 r.

z Aleksandrą Ziółkowską-Boehm

Melchior Wańkowicz wciąż krzepi

Melchior Wańkowicz. fot. Wojciech Druszczyk

ALEKSANDRA ZIÓLKOWSKA-BOEHM

– urodziła się w Łodzi, absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie Łódzkim (1968-1973), doktor nauk humanistycznych (Uniwersytet Warszawski, 1978). W latach 1972-1974 była asystentką i sekretarką Melchiora Wańkowicza, który w testamencie zapisał A. Ziółkowskiej swoje archiwum, i które jest w Jej posiadaniu. Część tzw. bibliofilską archiwum A. Ziółkowska przekazała do Ossolineum, a pamiątkową do Muzeum Literatury w Warszawie. Od 1990 r. mieszka w Stanach Zjednoczonych. Członkini m. in.: Stowarzyszenia Pisarzy Polskich (od 1990), Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (od 1994), Amerykańskiego PEN Clubu (od 1998). Regularnie odwiedza Polskę, gdzie opracowuje i przygotowuje do druku nowe wydania spuścizny literackiej Melchiora Wańkowicza.

Z TWÓRCZOŚCI

ALEKSANDRY ZIÓLKOWSKIEJ-BOEHM

Blisko Wańkowicza. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1975, 1978 ; Reportaże zagraniczne / Melchior Wańkowicz ; wstęp i wybór Aleksandry Ziółkowskiej. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1981. – (Biblioteka Literatury Faktu) ; Senator Haidasz. – Toronto : Century Publishing Company, 1983 ; Z miejsca na miejsce. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1983 ; W poszukiwaniu tożsamości. – Warszawa : Krajowa Agencja Wydawnicza, 1983. – (Ekspres Reporterów) ; Kanada, Kanada ... . – Warszawa : Polonia, 1986 ; Z miejsca na miejsce : w cieniu legendy Hubala. – Wyd. 2 popr. i uzup. – Warszawa : Polonia, 1986 ; Diecezja Łódzka i jej biskupi : w świetle dokumentów. – Łódź : Diecezjalne Wydaw.

Łódzkie, 1987 ; Blisko Wańkowicza. – Wyd. 3. – Kraków : Wydaw. Literackie, 1988 ; Moje i zasłyszane. – Warszawa : Czytelnik, 1988 ; Kanadyjski senator. – Warszawa : Polonia, 1989 ; Na tropach Wańkowicza. – Warszawa : Wydaw. Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek, 1989 ; Proces Melchiora Wańkowicza 1964. – Warszawa : Nowe Wydawnictwo Polskie, 1990 ; Korzenie są polskie. – Warszawa : Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”, 1992 ; Nie tylko Ameryka. – Warszawa : Dom Książki, 1992 ; Korespondencja / Melchior i Krystyna Wańkowiczowie ; oprac., wstępem i przypisami opatrzyła Aleksandra Ziółkowska. – Warszawa : „Twój Styl”, 1993 ; Strzępy epopei ; Szpital w Cichiniczach / Melchior Wańkowicz. – Warszawa : Polonia, 1993. – (Dzieła przedwojenne / Wańkowicz ; pod red. Aleksandry Ziółkowskiej) ; Ulica Żółtego Strumienia. – Warszawa : Dom Książki, 1995 ; Z miejsca na miejsce : w cieniu legendy Hubala. – Wyd. 3 popr. i uzup. – Warszawa : von borowiecky, 1997 ; Amerykanie z wyboru i inni. – Warszawa : Dom Książki, 1998 ; Na tropach Wańkowicza. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 1999 ; Listy 1945-1963 / Jerzy Giedroyc, Melchior Wańkowicz ; wyboru dokonała i wstępem opatrzyła Aleksandra Ziółkowska-Boehm ; przypisy oprac. Aleksandra Ziółkowska-Boehm i Jacek Krawczyk. – Warszawa : Czytelnik, 2000. – (Archiwum Kultury ; 7) ; Podróże z moją kotką : i inne opowieści o kotach, psach, papugach, opośach i króliku. – Warszawa : Wydaw. Nowy Świat, 2002 ; Nie minęło nic, prócz lat ... / Szymon Kobylński, Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – Warszawa : Wydaw. Nowy Świat, 2003 ; King i Królik : korespondencja Zofii i Melchiora Wańkowiczów. T. 1, 1914-1939 / oprac., wstępem i przypisami opatrzyła

Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – Warszawa : „Twój Styl”, 2004 ; King i Królik : korespondencja Zofii i Melchiora Wańkowiczów. T. 2, 1939-1968 / oprac., wstępem i przypisami opatrzyła Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – Warszawa : „Twój Styl”, 2004 ; Podróże z moją kotką. – [Warszawa] : Wydaw. Nowy Świat ; [Bielsko-Biała] : Wydaw. Debit, 2004 ; Ulica Żółtego Strumienia. – Wyd. popr. – Warszawa : Twój Styl, 2004 ; Kaja od Radosława czyli Historia Hubalowego krzyża. – Warszawa : Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza, 2006 ; Otwarta rana Ameryki. – Bielsko-Biała : Wydawnictwo Debit, cop. 2007 ; Dwór w Krańnicy i Hubalowy Demon. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 2009 ; Na tropach Wańkowicza : po latach. – Wyd. uaktualnione i rozszerz. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2009.

Wydania w języku ang.: Dreams and reality : Polish Canadian identities. – Toronto : Adam Mickiewicz Foundation in Canada, 1984 ; The roots are Polish. – Toronto : Canadian-Polish Research Institute, [1998] ; The roots are Polish. – Toronto : The Canadian-Polish Research Institute, [2002] ; The roots are Polish. – Toronto : Canadian-Polish Research Institute, [2004] ; Open wounds : a native American heritage. – Pierpont : Nems Books, 2009 ; On the road with Suzy : from cat to companion. – West Lafayette : Purdue University Press, cop. 2010

Aleksandra Ziółkowska-Boehm jest redaktorem szesnastotomowej serii Dzieł Melchiora Wańkowicza, wydawanych w latach 2009-2012 przez Wydawnictwo Prószyński i S-ka (Prószyński Media Sp. z o.o.) ; jest także autorką postłowa do tych tomów.

KALENDARIUM życia i twórczości Melchiora Wańkowicza

1875 – Melchior Wańkowicz (senior, ur. w 1842) bierze ślub z Marią Szwoynicką (ur. ok. 1850). Mają czworo dzieci: Czesława (1876-1912), Witolda (1881-1944), Reginę (1883-1963), Melchiora (1892-1974)

1892 – 10 stycznia urodził się Melchior Wańkowicz (junior)

1892 – w marcu umiera Melchior Wańkowicz (senior)

1895 – umiera Maria ze Szwoynickich Wańkowiczowa

1899 – pierwsze nauki Melchiora: nauka czytania, początek nauki języka francuskiego

1901 – zostaje wysłany do Zakopanego. Nauka rosyjskiego i niemieckiego

1903 – rozpoczyna naukę w drugiej klasie Gimnazjum im. Pawła Chrzanowskiego w Warszawie

1905 – bierze udział w strajku szkolnym. Strajk jest dziełem trzeciej klasy Gimnazjum im. Chrzanowskiego, narodowych ugrupowań młodzieży Zetu jego odpowiednika wśród młodzieży gimnazjalnej Petu. [Związek Młodzieży Polskiej „ZET” – konspiracyjna organizacja młodzieży akademickiej działająca w trzech zabo-

rach; PET – Związek Młodzieży Polskiej „Przyszłość” – tajna, trójzaborowa organizacja wewnętrzna Organizacji Młodzieży Narodowej Szkół Średnich, działająca w zaborze rosyjskim i austriackim].

1907 – wstępuje do konspiracyjnej Organizacji Młodzieży Narodowej Szkół Średnich „Przyszłość”

1909 – wybrany na sekretarza generalnego konspiracyjnego Związku Młodzieży Polskiej „Przyszłość”. Debiutuje jako dziennikarz w założonym przez siebie konspiracyjnym piśmie „Wici”. Używa po raz pierwszy pseudonimu Jan Łużyc.

1910 – zostaje redaktorem pisma „Wici”, które w 1911 r. zmienia nazwę na „Dla Polski”. Przewodniczy trójzaborowemu zjazdowi Związku Młodzieży Polskiej „Przyszłość”.

1911 – „wywrotowa” działalność doprowadziła do krótkiego uwięzienia Wańkowicza za spoliczkowanie łamistraja Maklenburga. Zdaje maturę w Warszawie. Rozpoczyna studia w Szkole Nauk Politycznych w Krakowie oraz na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wstępuje do jawnego stowarzyszenia studenckiego Zjednoczenie, stanowiącego legalną ekspozyturę organizacji Młodzieży Narodowej Szkół Wyższych. Wstępuje do konspiracyjnej organizacji militarnej

Wańkowicz w latach młodzieńczych

Młodzieży Narodowej Wolny Strzelec, w której pełni funkcję zastępcy komendanta.

1913 – odbywa służbę wojskową

1914 – uzyskuje dyplom Szkoły Nauk Politycznych w Krakowie

1915 – był w Kazaniu do 1916 r. pełnomocnikiem Centralnego Komitetu Obywatelskiego dla ewakuacji Polaków z terenów od Moskwy po Turkiestan.

1916 – 8 lutego w Kijowie bierze ślub z Zofią z Małagowskich herbu Nałęcz (28 V 1890 – 20 V 1969)

1917 – 1918 – jest żołnierzem I Korpusu Polskiego w Rosji pod dowództwem gen. Józefa Dowbora-Muśnickiego.

1918 - kiedy w maju 1918 dowództwo Korpusu zawarło porozumienie z Niemcami o zaprzestaniu walk, Wańkowicz bierze udział w buncie grupy młodszych oficerów przeciwko tej decyzji. 23 maja zostaje aresztowany i osadzony w areszcie. Postawiony przed sądem polowym, zostaje uniewinniony. Wygłosił wtedy przemówienie oskarżające Dowbora, opublikowane później w 1923 w książce *Strzępy epopei*, w której opisał wspomniane wydarzenia, i zbiorze *Przez cztery klimaty*.

1918 – 1923 – działa w Towarzystwie Straży Kresowej, w którym w 1921 obejmuje funkcję kierownika Działu Prasy i

Wańkowicz (czwarty z prawej) w latach szkolnych

Propagandy. Kieruje wydawaniem 24 pism, w tym 5 dzienników, w 6 językach, nadzorował 6 księgarni, drukarnię, fabrykę przeźroczy i inne instytucje. Jest autorem broszur propagandowych: *Dlaczego żołnierz polski wkracza na Litwę i Białoruś*, *Moskal – twój wróg*, *Jak naród sobą rządzi?* (1919).

1919 – 8 października urodziny córki Krystyny (zginęła w Powstaniu Warszawskim 6 sierpnia 1944 r.). Jest korespondentem wojennym *Gazety Warszawskiej*.

1920 – bierze udział w wojnie polsko-bolszewickiej, zostaje odznaczony Krzyżem Walecznych. Wojnie tej poświęcił książkę – wydany w 1926 *Szpital w Cichniczach*, oparty na pamiętniku jego kuzynki Zofii z Wańkowiczów Romerowej, żony Tadeusza Romera; na podstawie książki Wańkowicza i pamiętnika Zofii Romerowej w 1999 powstał film *Wrota Europy* w reżyserii Jerzego Wójcika.

1921 – 29 lipca urodziny córki Marty (zmarła 16 października 1982 r.)

1922 – jest sekretarzem redakcji „Kuriera Porannego” (do 1923 r.)

1923 – uzyskuje tytuł magistra prawa na Uniwersytecie Warszawskim. Zostaje kierownikiem Wydziału Prasowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Twórczość: *Strzępy epopei*.

1924 – zakłada Towarzystwo Wydawnicze „Rój”. Twórczość: *Jak Kulusia żaby poznała* (Lwów, Ossolineum)

1925 – twórczość: opowiadanie dla dzieci *O Małgosi, świneczce, króliczku, muszce i o niegrzecznym piesku* (Warszawa, Gebethner i Wolff), pod pseudonimem Jerzy Łużyć *Każń Mikołaja II oraz członków rodziny Romanowych* (Warszawa, Rój)

1926 – zostaje naczelnikiem Wydziału Prasowego i Widowiskowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (rezygnuje 9 maja). Od tego roku Wydawnictwo Rój prowadzi z Marianem Kisterem w którym obejmuje kierownictwo literackie i otrzymuje 2/3 udziału. Trzymiesięczna podróż do Meksyku. Twórczość: reportaże z Meksyku drukowane w „Kurierze Warszawskim” (1926-1927) i „Epoce” (1926); *Szpital w Cichniczach* (wyd. pierwsze, Warszawa, Rój), *Strzępy epopei* (wyd. drugie).

Zofia Małagowska, późniejsza Wańkowiczowa

1927 – twórczość: *W kościołach Meksyku* (Warszawa, Rój), *Wyprawa Livingstona* (na k. tyt. pseud.: M. P. Majewski, na okł. pseud. zbiorowy: J. M. Majewski; nazwa aut.: Melchior Wańkowicz).

1930 – zostaje członkiem Polskiego PEN Clubu; zostaje doradcą reklamowym Związku Cukrowników Polskich (do 1933)

1933 – bierze udział w wycieczce pisarzy polskich do Związku Radzieckiego (zbiera materiały do *Opierzonej rewolucji*). Zostaje kierownikiem Państwowego Przedsiębiorstwa Reklama Poczta (do 1936)

1934 – twórczość: *Strzępy epopei* (wyd. 3); *Szczenięce lata* (wyd. 1), *Opierzona rewolucja* (wyd. 1)

1935 – podróżuje z córką Martą kajakiem do Prus Wschodnich (zbiera materiały do *Na tropach Smętka*). Twórczość: *Szpital w Cichniczach* (wyd. 3), *Opierzona rewolucja* (wyd. 2), *Szczenięce lata* (wyd. 2), *Wy-*

Ciocia Mania, Krysia i Tili (wakacje 1934)

prawa Livingstona (na k. tyt. pseud. Zbiorowy; nazwa aut.: Melchior Wańkowicz).

1936 – organizuje konkurs na pamiętniki lekarzy (wydane z przedmową pisarza przez ZUS w 1939 r.); był doradcą propagandowym Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Otrzymuje Srebrny Warzryn Polskiej Akademii Literatury za zasługi na polu literatury podróżniczej. Twórczość: *Na tropach Smętka* (wyd. 1, 2; Warszawa, Wydawnictwo Biblioteka Polska), *Strzępy epopei* (wyd. 3 powiększ.).

1937 – twórczość: *Na tropach Smętka* (wyd. 3, 4, 5), tłumaczenie niemieckie (bez miejsca wydania); cykl reportaży społecznych, w tym: C.O.P. : ognisko siły – Centralny Okręg Przemysłowy (Warszawa, Rój).

1938 – Eugeniusz Kwiatkowski, wicepremier i minister skarbu, proponuje Wańkowiczowi propagowanie założeń czteroletniego planu inwestycyjnego, którego istotną częścią była budowa COP-u (Centralnego Okręgu Przemysłowego). Wiosną wyjeżdża w trzymiesięczną podróż do Nowego Jorku w charakterze korespondenta „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” i Polskiego Radia. Twórczość: *Szczenięce lata* (wyd. 3, 4), *Opierzona rewolucja* (wyd. 3, 4), *Na tropach Smętka* (wyd. 6, 7, 8), C. O. P. : ognisko siły – Centralny Okręg Przemysłowy (wyd. 2, 3).

1939 – wiosną uczestniczy w Kongresie PEN Clubów w Nowym Jorku, po czym przebywa cztery miesiące w Stanach Zjednoczonych jako korespondent „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” i Polskiego Radia. W nocy z 24 na 25 września z maszyną do pisania przekracza Dniestr. Pobyt w Bukareszcie. Twórczość: *Strzępy epopei* (wyd. 4), C.O.P. – ognisko siły (wyd. 4), *Sztafeta : książka o polskim pochodzie gospodarczym* (wyd. 1, 2; Warszawa, Wydawnictwo Biblioteka Polska); tłumaczenie angielskie *Szpitala w Cichniczach*. Konfiskata przez Niemców w Bydgoszczy dzieła wydawnictwa *Na tropach Smętka*.

1940 – przebywa w Rumunii (do września). 24 marca przyjeżdża do Bukaresztu córka Marta. Od 12 czerwca Wańkowicz przebywa w Carmen Silva nad Morzem Czarnym. Dociera do marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego i pułkownika Józefa Becka, przeprowadza z nimi rozmowy, które potem umieszcza w tomie *Drogą do Urzędowa*.

Melchior Wańkowicz i Marian Kister, współwłaściciel Roju (lata 30.)

Melchior Wańkowicz na Monte Casino

1941 – Anglicy ofiarowują się wywieść pięciuset najbardziej zagrożonych Polaków z Węgier i Rumunii, proponując im gościnę na Cyprze. Wańkowicz korzysta z tego – przebywa na Cyprze do 1942, potem wyjeżdża do Palestyny.

1943 – przebywa w Iranie, Egipcie, Syrii, Libanie. Twórczość: *De profundis* (Tel Awiw), *Wrześniowym szlakiem* (Jerozolima, wydanie pod pseudonimem Jerzy Łużyc)

1944 – pracuje w charakterze korespondenta wojennego we Włoszech (do 1947); 6 sierpnia ginie w Powstaniu Warszawskim córka Krystyna. Twórczość: *Dzieje rodziny Korzeniewskich* (Nowy Jork, Rzym)

1945 – 24 grudnia przybywa do Włoch żona Zofia. Tego dnia rodzi się w USA wnuczka Anna Krystyna, córka Marty i Jana Erdmanów. Twórczość: *Golgotha Road* (tłumaczenie angielskie *Dziejów rodziny Korzeniewskich*, Nowy Jork).

1946 – twórczość: *Bitwa o Monte Cassino* (t.1-3, Mediolan 1945-1947), tom 1 *Monte Cassino* (Edynburg),

1947 – 17 stycznia wraz z żoną opuszcza Włochy i wyjeżdża do Londynu; mieszka ją we własnym domu w dzielnicy Ealing. Twórczość: *Wrzesień żagwiący* (Londyn, Wydaw. Gryf), *Kundlizm* (Rzym – Londyn, Wydawnictwo K. Breitera); tłumaczenie *Dziejów rodziny Korzeniewskich* na język włoski i francuski.

1949 – w styczniu wyjeżdża z żoną do Stanów Zjednoczonych, gdzie mieszka i pracuje na farmie córki (na fermie kur jego zięcia Jana Erdmana). Twórczość: *Klub trzeciego miejsca* (Paryż, Instytut Literacki)

1950 – od 8 września do 16 grudnia objeżdża Kanadę, przebywa 18 000 kilometrów, nocuje w 78 miejscowościach, wygłasza odczyty. Od 16 grudnia zamieszkuje z rodziną w domu na Long Island pod Nowym Jorkiem. Twórczość: *Ziele na kraterze* (Nowy Jork, Roy Publishers).

1954 – na kursach dla dorosłych udziela lekcji języka rosyjskiego. Twórczość: *Tworzywo* (Nowy Jork, Roy Publishers), *Było to pod Monte Cassino* (Londyn), *Polacy i Ameryka* (Londyn).

1955 – wznowia odczyty w ośrodkach polonijnych w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Twórczość: *Drogą do Urzędowa* (Nowy Jork, Roy Publishers)

1956 – 14 czerwca otrzymuje obywatelstwo USA. 31 lipca odwiedza po raz pierwszy po wojnie Polskę (czerwiec – październik). 11 listopada jedzie do Monachium, Paryża i Londynu, po czym odpływa na „Queen Mary” do Stanów Zjednoczonych. 16 grudnia wyjeżdża do Kalifornii.

1957 – od stycznia do maja przebywa w Fundacji dla Pisarzy w Hartford; od maja do września – pobyt w fundacji w Montalvo. Twórczość: *Monte Cassino* (pierwsze wydanie krajowe, skrócone do jednego tomu, Wydaw. Ministerstwa Obrony Narodowej), *Szczenię lata* (pierwsze powojenne wydanie krajowe), *Ziele na kraterze* (pierwsze powojenne wydanie krajowe).

1958 – 27 maja wraz z żoną powraca na stałe do Polski; od 9 czerwca mieszka w Warszawie przy ul. Pławskiej 10. W dniach 23-24 sierpnia przebywa w Monachium. Rozpoczyna turę odczytową

po całej Polsce. Wygłasza odczyty m. in. w Łodzi, Skierniewicach, Łowiczu, Głownie, Tomaszowie Mazowieckim, Radomsku, Zgierzu, Spale, Zduńskiej Woli. Twórczość: *Na tropach Smętka* (pierwsze powojenne wydanie krajowe), *Monte Cassino* (Wyd. 2).

1959 – dalszy ciąg tury odczytowej. 23 marca – odczyt w Sali Kongresowej w Warszawie. Twórczość: *Na tropach Smętka* (wyd. 2), *Ziele na kraterze* (wyd. 2), *Westerplatte* (wyd. 1, 2, 3), *Hubalczy* (wyd. 1)

1960 – od 30 maja do 29 lipca w Warszawie przebywa córka Marta (to jej pierwszy przyjazd po wojnie). 13 grudnia Wańkowicz wyjeżdża do Stanów Zjednoczonych. Twórczość: *Ziele na kraterze* (wyd. 3), *Tworzywo* (wyd. 1, 2), *Hubalczy* (wyd. 2), *Westerplatte* (wyd. 4).

1961 – od 4 stycznia do 3 maja pobyt w Hartford Foundation w Stanach Zjednoczonych. Od 4 maja do 6 lipca przebywa w Meksyku. Od 12 lipca do 28 października przebywa w Stanford – Palo Alto (Kalifornia). Od 28 października do 7 stycznia 1962 r. przebywa w Waszyngtonie. Twórczość: *Tędy i owędy* (wyd. 1).

1962 – 12 stycznia wraz z żoną wraca ze Stanów Zjednoczonych do Warszawy.

1963 – od 26 października do 5 listopada jedzie samochodem do Wiednia z Kazimierzem Koźniewskim, późniejszym świadkiem w procesie 1964 r. przeciwko Wańkowiczowi. Twórczość: *Westerplatte* (wyd. 5), *Tworzywo* (wyd. 3), *Walczący Gryf* (wyd. 1)

1964 – w marcu podpisuje „List 34” pisarzy i uczonych w obronie wolności słowa.

23 lipca wysłała do władz polskich podanie o przywrócenie obywatelstwa polskiego. Od 5 października do 9 listopada przebywa w areszcie w pałacu Mostowskich oskarżony o przekazanie za granicę materiałów oczerniających Polskę Ludową. Śledztwo Generalnej Prokuratury. Od 3 do 9 listopada rozprawa z ogłoszeniem wyroku: 3 lata więzienia. 10 listopada zostaje zwolniony (z ciągle aktualnym wyrokiem).

1965 – 8 stycznia odbywa trzygodzinną rozmowę w Władysławem Gomułką, I sekretarzem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Twórczość: *Prosto od krowy* (wyd. 1), *Ziele na kraterze* (wyd. 4)

1966 – 8 lutego Zofia i Melchior Wańkowiczowie obchodzą złote gody.

1967 – twórczość: *Hubalczyzy* (wyd. 3), *Westerplatte* (wyd. 6), opowiadanie dla dzieci *Mądry Puchacz tańczy trojaka* (wyd. 1), *Atlantyk – Pacyfik* (Wyd. 1), *Zupa na gwoździu* (wyd. 1)

1968 – został reaktywowany w prawach członka Polskiego Pen Clubu. twórczość: *Królik i oceany* (Wyd. 1), *Ziele na kraterze* (wyd. 5), *Zupa na gwoździu* (wyd. 2), *Westerplatte* (Wyd. 7), *Tworzywo* (wyd. 4).

1969 – 20 maja umiera żona pisarza, Zofia z Małagowskich Wańkowiczowa. Pochowana została 24 maja w grobie rodzinnym na Powązkach. 4 września Wańkowicz wyjeżdża do Londynu. , 10 września przylatuje do Paryża, od 12 do 20 września przebywa z córką Martą w Burgundii, 23 września przyjeżdża z córką do Warszawy. Marta z Wańkowiczów Erdmanowa wraca do Stanów Zjednoczonych 11 października. Twórczość: *Szkice spod Monte Cassino* (Wyd. 1), *W pępku Ameryki* (Wyd. 1), *Od Stołpców po Kair* (Wyd. 1), *Ziele na kraterze* (wyd. 6), *Hubalczyzy* (wyd. 4).

1970 – władze przywracają mu obywatelstwo polskie (o przywrócenie obywatelstwa polskiego starał się od 1964); wnuczka Anna Krystyna (córka Marty i Jana Erdmanów) przyjeżdża ze Stanów Zjednoczonych do Polski, zamieszkuje w Warszawie i rozpoczyna studia medyczne. Twórczość: *Tworzywo* (wyd. 5), *Hubalczyzy* (wyd. 5), *Szkice spod Monte Cassino* (wyd. 2).

1971 – od 20 lipca wygłasza trzynastą audycję w III programie Polskiego Radia z cyklu „Pisarz miesiąca”. Audycja w telewizji o Monte Cassino (reżyser – Jerzy Passendorfer, nagranie siedmiu odcinków, emisja w programie tylko jednego odcinka). 13, 20, 27 października wykłady na Uniwersytecie Warszawskim. Twórczość: *Tędy i owędy* (wyd. 2), *Od Stołpców po Kair* (wyd. 2), *Ziele na kraterze* (wyd. 7), *Westerplatte* (wyd. 8)

1972 – osiemdziesięciolecie urodzin pisarza – Rok Wańkowicza; 10 stycznia – kameralne spotkanie w Towarzystwie Historycznym, 19 stycznia – spotkanie w Domu Literatury. W lipcu – siedem pogadanek w telewizji pt. „Jacy jesteśmy

Polacy”. Twórczość: *Przez cztery klimaty* (wyd. 1), *Karałka la Fontaine'a*” (T.1., wyd. 1), *Monte Cassino* (wyd. 3), *Szczeniące lata* (wyd. 2. powojenne krajowe), *Szkice spod Monte Cassino*. *Zupa na gwoździu* (wyd. 3 poprawione), *Ziele na kraterze* (wyd. 8), *Atlantyk – Pacyfik* (wyd. 2). Mieczysław Kurzyński wydaje broszurę „Wańkowicz” (Warszawa, Interpress, wersja polska, francuska, angielska).

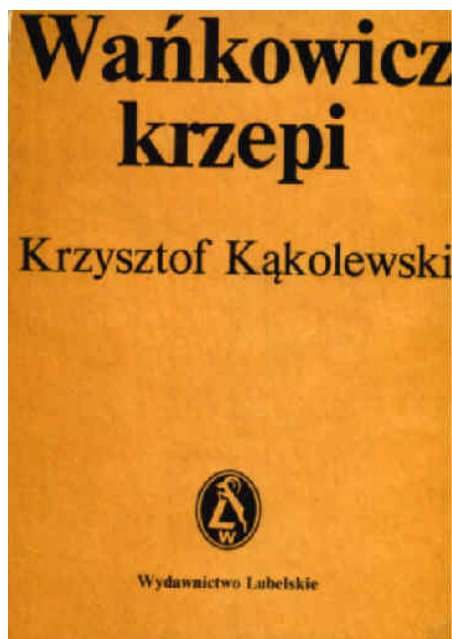
1973 – od maja do września przebywa w Nadliwiu pod Wyszkiem. W listopadzie przenosi się z mieszkania przy ul. Puławskiej 10 do nowo wybudowanej willi przy ul. Studenckiej 50. Ukazuje się książka Krzysztofa Kąkolowskiego *Wańkowicz krzepi* (Wydawnictwo Czytelnik). Twórczość: *Królik i oceany* (wyd. 2).

1974 – od 8 marca do 1 kwietnia przebywa w szpitalu w Manchester Wysenshave Hospital, gdzie został poddany operacji nowotworu wpustu i dna żołądka. Z pisarzem są córka Marta Erdmann, przybyła ze Stanów Zjednoczonych, i sekretarka, Aleksandra Ziółkowska. 9 września – z zapaleniem płuc przewieziony zostaje na sześć godzin przed zgonem do lecznicy rządowej. Umiera o czwartej nad ranem 10 września. 14 września – pogrzeb pisarza, eksportacja z domu do katedry, gdzie odbywa się uroczysta msza żałobna z udziałem tysięcy czytelników. Zostaje pochowany w grobie rodzinnym na Cmentarzu Powązkowskim. Twórczość: *Karałka*

La Fontaine'a (T.1, wyd. 3), *Na tropach Smętka* (wyd. 3), *Przez cztery klimaty : 1912-1972, Szkice spod Monte Cassino* (wyd. 4), *Tędy i owędy* (wyd. 3), *Wojna i pióro* (wyd. 1), *W pępku Ameryki* (wyd. 2), *Zupa na gwoździu – doprawiona* (wyd. 4), wydanie pierwsze tomu z cyklu „Dzieła wybrane” pt. „Dwie prawdy”. Tom zawiera: *Hubalczyzy*, *Westerplatte*.

W zestawieniu wykorzystano informacje z katalogu Biblioteki Narodowej, NUKAT, oraz *Kalendarium życia i twórczości Melchiora Wańkowicza* [w:] *Na tropach Wańkowicza : po latach / Aleksandra Ziółkowska-Boehm.* – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2009. – S. 571-583; hasło *Wańkowicz Melchior* [w:] *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury. T. 9, W-Z / oprac. zespół pod red. Jadwigi Czachowskiej i Alicji Szałagan.* – Warszawa, 2004.

OPRACOWANIA

o życiu i twórczości Melchiora Wańkowicza (w wyborze)

KRZYSZTOF KĄKOLEWSKI

Wańkowicz krzepi : [wywiad-rzeka] / z Melchiorem Wańkowiczem rozmawia Krzysztof Kąkolewski. - Warszawa : Czytelnik, 1973. - 114, [2] s. : il. ; 18 cm.

Wańkowicz krzepi : wywiad-rzeka / Krzysztof Kąkolewski. - Wyd. 2. - Warszawa : Czytelnik, 1977. - 132, [3] s. : il. ; 18 cm.

Wańkowicz krzepi : wywiad-rzeka / Krzysztof Kąkolewski. - Wyd. 3. - Lublin : Wydaw. Lubelskie, 1984. - 119, [1] s. : il. ; 17 cm.

MIECZYŚLAW KURZYNA

O Melchiorze Wańkowiczu - nie wszystko / Mieczysław Kurzyrna. - Warszawa : Instytut Wydawniczy Pax, 1975. - 302, [2] s., [32] s. tabl. ; 20 cm.

O Melchiorze Wańkowiczu - nie wszystko / Mieczysław Kurzyrna. - Wyd. 2 niezmi. - Warszawa : „Pax”, 1977. - 302, [2] s., [32] s. tabl. : il. ; 20 cm.

Wańkowicz / Mieczysław Kurzyrna. - Warszawa : Agencja Autorska i Zjednoczenie Księgarstwa, 1972. - 70, [1] s., [4] s. tabl. : fot., portr. ; 19 cm. - (Sylwetki Współczesnych Pisarzy).

URSZULA SOKÓLSKA

Leksykalno-stylistyczne cechy prozy Melchiora Wańkowicza : (na materiale reportaży z lat 1961-1974) / Urszula Sokółska. - Białystok : Wydaw. Uniwersytetu, 2005. - 431 s. ; 24 cm.

KAZIMIERZ WOLNY-ZMORZYŃSKI

Reportaże wojenne Melchiora Wańkowicza (1939-1945) / Kazimierz Wolny ; [Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza. Oddział w Kielcach]. - Kielce : Tarcza, 1995. - 282 s. ; 21 cm.

Sztuka reportażu wojennego Melchiora Wańkowicza / Kazimierz Wolny ; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie. - Rzeszów : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1991. - 185, [1] s. ; 24 cm.

Wokół twórczości Melchiora Wańkowicza : w stronę dziennikarstwa, socjologii, polityki oraz krytyki literackiej / Kazimierz Wolny-Zmorzyński. - Kraków : UJ ; Kielce : Tarcza, 1999. - 131 s. ; 20 cm.

ALEKSANDRA ZIÓŁKOWSKA-BOEHM

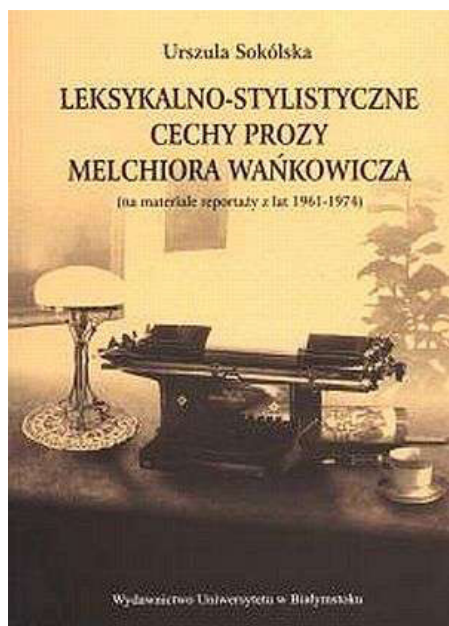
Blisko Wańkowicza / Aleksandra Ziółkowska. - Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1975. - 107, [5] s., [16] s. tabl. : il. ; 20 cm.

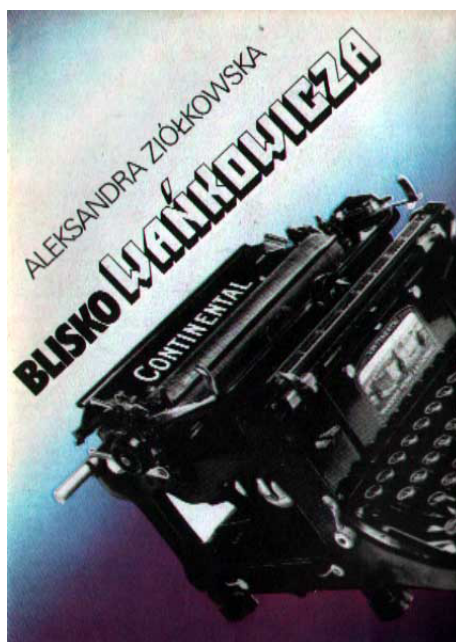
Blisko Wańkowicza / Aleksandra Ziółkowska. - Wyd. 2. - Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1978. - 96, [4] s., [16] s. tabl. ; 21 cm.

Blisko Wańkowicza / Aleksandra Ziółkowska. - Wyd. 3. - Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1988. - 96, [4] s., [16] s. tabl. ; 20 cm. - Zawiera: Nadliwie; „Król Herod to był mądry król”; Rozmowa po latach; Curiosa. Dziwny jest ten świat; Moje sekretarzowania, czyli „Pracuj osiołku”; Plany nowej książki; Domeczek; Jeszcze słów kilka.

Na tropach Wańkowicza / Aleksandra Ziółkowska. - Warszawa : Wydaw. Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek, 1989. - 126 s., [28] s. faks., fot. ; 21 cm. - Zawiera: Dwie prawdy o „Roju”; Smętek na tropach Wańkowicza; Król reportażu; Wokół „Monte Cassino”; Obieganie tematu; Na końcu języka; Własnymi ścieżkami; Wańkowicz i córki; Powroty; Kadr z tamtej strony; Indeks nazwisk.

Na tropach Wańkowicza / Aleksandra Ziółkowska-Boehm. - Warszawa : Prószyński i S-ka, 1999. - 363 s., [24] s. tabl. : fot. ; 21 cm. - Zawiera: Dwie prawdy o „Roju”; Smętek na tropach Wańkowicza; Król reportażu; Wańkowicz na emigracji; Wokół Monte Cassino; Sekret pułku – zdobycie Widma; Wańkowicz i „Kultura” paryska w świetle dokumentów; Proces Melchiora Wańkowicza 1964 roku; Sprawa Wańkowicza; Obieganie

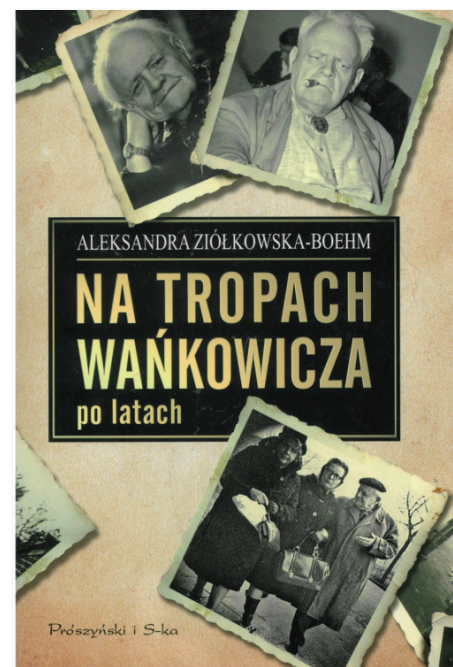
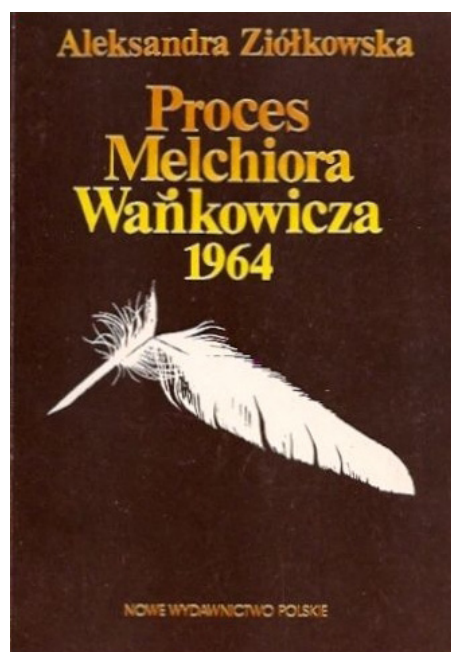
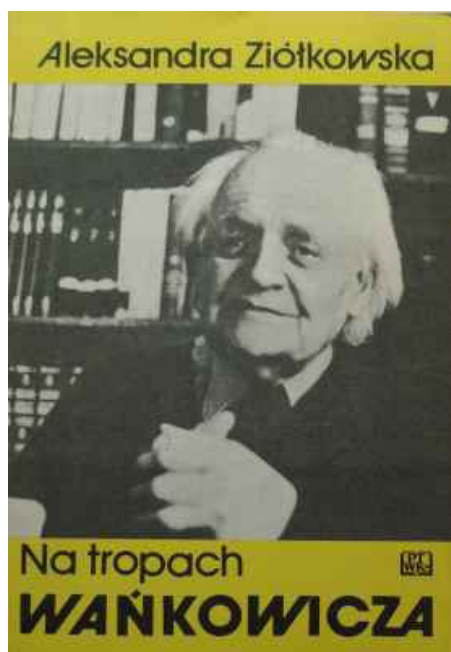

tematu; NA końcu języka; Własnymi ścieżkami; Wokół korespondencji Zofii i Melchiora Wańkowiczów; Wańkowicz i córki; Powroty; Kadr z tamtej strony; Kalendarium życia i twórczości Melchiora Wańkowicza; Indeks nazwisk.

Na tropach Wańkowicza : po latach / Aleksandra Ziółkowska-Boehm. - Wyd. uaktualnione i rozszerz. - Warszawa : Prószyński i S-ka, 2009. - 599, [1] s., [8] s. tabl. ; 21 cm. - Zawiera: Dwie prawdy o Roju; Smutek na tropach Wańkowicza; Mistrzu, znowu mi zgasł i Pociąg do Zakopanego; Król reportażu; Wańkowicz na emigracji; Wokół „Monte Cassino”; Sekret pułku – zdobycie Widma; Wańkowicz i „Kultura” paryska w świetle dokumentów; Proces Melchiora Wańkowicza 1964 roku; Sprawa Wańkowicza; Koźniewski – umysłowość agenta z potrzebą serwilizmu con amore; O procesach Wańkowicza ze Strumph-Wojtkiewiczem i z Machejkiem; Sprawa z Jasienicą; Postawa i hojność pisarza wobec opozycji politycznej; Obieganie tematu; Na końcu języka; Własnymi ścieżkami; Odchodzenie, pożegnania; Po śmierci pisarza; Wokół korespondencji Zofii i Melchiora Wańkowiczów; Wańkowicz i córki; Marta Erdman, ostatnia z Domiczku; Powroty Zofii Romanowiczowej; Kadr z tamtej strony; Polemiki; Raporty z lat 1955-1956” „Rodzinne”. Lektury, część 1; Raporty 1964 roku i dalsze. Lektury, część 2; Teczki pisarza i akcja „Podłotek”. Lektury, część 3; Pracuß z polonistyki; Kalendarium życia i twórczości Melchiora Wańkowicza; Indeks nazwisk.

Proces Melchiora Wańkowicza 1964 / Aleksandra Ziółkowska. - Warszawa : Nowe Wydawnictwo Polskie, 1990. - 208 s. : err. ; 20 cm.

Melchior Wańkowicz podczas odczytu po powrocie do Polski

Krysia Wańkowiczówna, pseudonim Anna

MARTA ERDMAN

z domu Wańkowicz (1921-1982),
- córka Melchiora Wańkowicza, nazywana Tili, żona Jana Erdmana (1906-1986).

KRYSTYNA WAŃKOWICZ

ur. 9 października 1919 r. w Warszawie, zm. 6 sierpnia 1944 r. w Warszawie, starsza córka Melchiora Wańkowicza. Ukończyła Gimnazjum Państwowe im. Klementyny z Tańskich Hoffmanowej w Warszawie, po czym rozpoczęła studia w Wyższej Szkole Nauk Politycznych. W okresie okupacji studiowała na Wydziale Historii Tajnego Uniwersytetu Warszawskiego. Uczestniczka Powstania Warszawskiego, pseud. Anna, Anna I, Hanka; należała do Armii Krajowej - zgrupowanie „Radostaw” - batalion „Parasol” - 1. kompania - łączniczka dowódcy kompanii; okoliczności śmierci: rano 6 sierpnia, na własną prośbę, przyłączyła się do 14-osobowej grupy opóźniającej, dowodzonej przez plut. pchor. „Gryfa” (Janusza Brochwicza-Lewińskiego), która osłaniała oddziały wycofujące się z południowej Woli. Walczyli przy skrzyżowaniu ul. Żytniej i Młynarskiej, po czym,

ok. godz. 10 wycofali się ul. Żytnią w kierunku bramy Cmentarza Kalwińskiego. Tam, po krótkiej odprawie, przeszli przez dziurę w cmentarnym murze i ruszyli ścieżką wzdłuż płotu, gdzie zostali ostrzelani przez moździerze i granatniki. Grupa tracąc zabitych i rannych wycofała się. Po wojnie matka, wraz z powstańczymi towarzyszami broni Krystyny, poszukiwała córki, jednak jej ciała nie udało się odnaleźć.

Wielokrotnie wspominana w książkach swojego ojca, m.in. w powieści „Ziele na kraterze”. W roku 1993 nakładem Wydawnictwa Książkowego „Twój Styl” ukazała się książka pt. Melchior i Krystyna Wańkowiczowie. Korespondencja. W 2009 r. W roku 2009 w wydawnictwie Prószyński i S-ka, w drugim tomie Dzieł Melchiora Wańkowicza, zamieszczono uaktualnione wydanie tekstu ze zmienionym tytułem: Ojciec i córki – korespondencja.

Melchior Wańkowicz z żoną Zofią i córką Martą Erdman. Zdjęcie wykonane przez Służbę Bezpieczeństwa (<http://www.rp.pl/galeria/55362,3,186120.html>)

Melchior Wańkowicz
z córką Martą w Bukareszcie (1940)

Wańkowiczowie na sopockim mołu (1958)
Fot. M. Wrocławski

KUNDLIZM

Przedmowa Melchiora Wańkowicza do pierwszego wydania *Kundlizmu* (Rzym : Londyn : Wydawnictwo K. Breitera, 1947):

Ta broszura to cztery felietony [Szewc zazdrości kanonikowi, że został prałatem ; Fumy ; Kundlizm ; Hodowla aniołów] o wspólnej tematyce, wybrane spośród tygodniowych felietonów pisanych dorywczo i bez źródeł w „Dzienniku Żołnierza APW” [APW – Armii Polskiej na Wschodzie, wydawca - Oddział Kultury i Prasy 2 Korpusu] w okresie poprzedzającym Monte Cassino. Poczyniwszy pewne skróty i uzupełnienia, drukuję je teraz, po ukończonym wysiłku wojennym, dzieląc obawę, że grobowiec bohaterów może stać się legowiskiem kundli, a krew ich – cementem umacniającym mury megalomanii, które gnuśność wznosić pocnie dookoła polskiego getta na emigracji. Tych, którzy nie zechcą zostać w getcie, świat (poza „przyjaznymi” drugimi oddziałami) nie będzie pytał o zdolność umierania, tylko o zdolność życia. Może i te cztery felietony przydadzą się jako jeden z przyczynków służących zbiorowemu wysiłkowi – rewizji poglądów na nas samych.

drzejewski, Maria Dąbrowska, Stanisław Dygat, Karol Estreicher, Marian Falski, Aleksander Gieysztor, Konrad Górski, Paweł Hertz, Leopold Infeld, Paweł Jasienica, Mieczysław Jastrun, Stefan Kisielewski, Tadeusz Kotarbiński, Anna Kowalska, Julian Krzyżanowski, Zofia Kossak, Jan Kott, Kazimierz Kumaniecki, Edward Lipiński, Stanisław Mackiewicz, Jan Parandowski, Stanisław Pigoń, Maria Ossowska, Adolf Rudnicki, Artur Sandauer, Wacław Sierpiński, Antoni Słonimski, Jan Szczepański, Władysław Tatarkiewicz, Jerzy Turowicz, Melchior Wańkowicz, Adam Ważyk, Kazimierz Wyka, Jerzy Zagórski.

„List 34” (nazwany tak od liczby sygnatariuszy, którzy go podpisali) został nadany w Radiu Wolna Europa, a także cała prasa zachodnia komentowała i roztrząsała wydarzenie. Władze polskie zareagowały dość szybko i ostro. Zakazano wielu sygnatariuszom (dokładnie jedenastu) na czas nieokreślony występowania w radiu i TV, publikacji w prasie, cofnięto paszporty. Szczególne szykany spotkały niektóre osoby. Między innymi cofnięto wywiad z profesorem Sierpińskim, zdjęto ogłoszenie o odczycie Andrzejewskiego, zdjęto artykuł Kotta z „Twórczości”, artykuły Słonimskiego wycofano ze „Szpilek”, także felietony

Jan Nowak podaje, że poprosił agencję Reutersa i UPI o sprawdzenie wiadomości (głównie w celu – aby nie stwarzać pozorów – że autorzy listu działali w porozumieniu z RWE). Agencje potwierdziły informacje i wówczas RWE podała tekst listu i nazwiska podpisujących się pod nim pisarzy i uczonych. Prasa zachodnia wrzała, drukowano listy protestacyjne pisarzy, omawiano sytuację kultury polskiej, porównywano ją z sytuacją innych państw bloku sowieckiego. Władze polskie za wszelką cenę starały się całą sprawę wyciszyć. Główny temat – wyjąłowania kultury polskiej – przerzucono na tor rzekomej współpracy inicjatorów z Radiem Wolna Europa. W odpowiedzi na korespondencję „Timesa” z Warszawy oraz oświadczenie 21 brytyjskich intelektualistów władze polskie wystosowały żądanie pod adresem literatów polskich, aby podpisali list do „Timesa”, który jak zakładano – miał położyć kres protestom na Zachodzie. List ten z podpisem 10 osób ukazał się w „Timesie” 28 kwietnia 1964 roku. Pisano w nim między innymi:

Ubolewamy nad tym, iż sprawa ta dała okazję zorganizowania kampanii przeciw naszemu krajowi opartej na nieprawdziwych informacjach, ukazujących się zwłaszcza w prasie zachodnoniemieckiej oraz głoszonych przez Radio Wolna Europa. Stwierdzamy, że nie jest nam wiadomo, aby którakolwiek z osób, które podpisały list do Premiera, była obecnie pozbawiona prawa wykładania czy publikowania swych książek.

List podpisali profesorowie: Aleksander Gieysztor, Konrad Górski, Leopold Infeld, Kazimierz Kumaniecki, Julian Krzyżanowski, Eryk Lipiński, Jan Szczepański, Wacław Sierpiński, Władysław Tatarkiewicz, Kazimierz Wyka.

Z trzydziestu czterech sygnatariuszy Listu profesor Konrad wycofał swój podpis, po czym napisał list do premiera Cyrankiewicza, w którym za wciągnięcie go do tej sprawy obciążył Jerzego Turowicza. Po pewnym czasie wydawało się, że sprawa uciłła – władze cofnęły represję, nazwiska Kisielewskiego i innych zaczęły pojawiać się w prasie. Wańkowicz i Słonimski wciąż jednak znajdowali się na indeksie. Wkrótce okazało się, że władze nie zapomniały sprawy. 4 maja 1964 roku Władysław Gomułka [pierwszy sekretarz Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej] przyjął delegację Związku

CZYM NARAZIŁ SIĘ MELCHIOR WAŃKOWICZ

WŁADZY LUDOWEJ W ROKU 1964?

W początkach marca 1964 roku z inicjatywy Antoniego Słonimskiego pisarze i uczeni zdecydowali się wystosować list do premiera Józefa Cyrankiewicza. Tekst brzmiał następująco:

Ograniczenie przydziału papieru na druk książek i czasopism oraz zaostreżenie cenzury stwarza sytuację zagrażającą rozwojowi kultury narodowej. Niżej podpisani, uznając istnienie opinii publicznej, prawa do krytyki, swobodnej dyskusji i rzetelnej informacji za konieczny element postępu, powodowani troską obywatelską, domagają się zmiany polityki kulturalnej w duchu zagwarantowanym przez Konstytucję Państwa i zgodnym z dobrem narodu.

Zbieraniem podpisów zajął się Jan Józef Lipski. 14 marca 1964 roku Słonimski złożył list w sekretariacie premiera Cyrankiewicza w prezydium Rady Ministrów. List podpisały trzydzieści cztery osoby. Podaje je w porządku alfabetycznym: Jerzy An-

Cata Mackiewicza ze „Słowa Powszechnego”, przerwano cykl Wańkowicza o Kennedym w „Kierunkach”, wycofano ze sprzedaży książki Cata Mackiewicza i Wańkowicza, przerwano druk polskiego tomu bibliografii Estreichera, Kottowi i Kisielewskiemu odmówiono wydania paszportów. Za podpis Turowicza – obcięto nakład „Tygodnika Powszechnego” z trzydziestu na trzydzieści tysięcy.

W jaki sposób wiadomości o „Liście 34” przedostały się do Radia Wolnej Europy dowiadujemy się z książki ówczesnego dyrektora sekcji polskiej, Jana Nowaka-Jeziorańskiego *Polska z oddali* (Londyn 1988). Według tego co pisze – pierwsze wiadomości nadeszły do Londynu na ręce korespondenta Wolnej Europy w Londynie Zbigniewa Racięckiego. 26 marca wprost z lotniska pewna kobieta wracająca z Warszawy wręczyła list od Melchiora Wańkowicza opisujący szczegółowo to, co zaszło. Wymienione były nazwiska sygnatariuszy.

Literatów Polskich z Jarosławem Iwaszkiewiczem na czele, a rezultatem tego spotkania był protest partii, który miał pokazywać, że grupa podpisująca „List 34” jest odosobniona i że środowisko się z nią nie utożsamia. Po wstępnym zebraniu podpisów, Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR literatów rozesłała do członków ZLP apel o podpisywanie oświadczenia. Oto tekst tego oświadczenia:

My niżej podpisani pisarze polscy, wyrażamy stanowczy protest przeciwko uprawianej na łamach prasy zachodniej oraz na falach dywersyjnej rozgłośni radiowej Wolna Europa zorganizowanej kampanii oczerniającej Polskę Ludową. Sprzeciwiamy się obcej ingerencji w nasze problemy wewnętrzne, w naszą politykę kulturalną, która jest wspólną sprawą inteligencji twórczej oraz kierownictwa politycznego i państwowego kraju.

Tekst „protestu” podpisany przez ponad 150 literatów opublikowało „Życie Warszawy” (nr 113, 1964). Dalsze listy podpisów (w sumie ponad 600) przynosiła prasa. Oświadczenie to podpisali między innymi: z Warszawy: H. Auderska, J. Brzechwa, R. Bratny, Cz. Centkiewicz, A. Centkiewicz, J. Hen, K. Iłakowiczówna, J. Iwaszkiewicz, K. Koźniewski, T. Łopalewski, I. Newerly, J. Przyboś, J. Putrament, E. Szelburg-Zarembina, S. Szmaglewska, W. Żukrowski; z Krakowa: K. Filipowicz, J. Meissner, W. Szymborska; z Katowic: T. Różewicz; z Łodzi: L. Gomolicki, M. Piechal, St. Czernik, J. Koprowski, Wł. Rymkiewicz.

Nie podpisało 56 członków partii, odmówili m. in.: J. Bocheński, K. Brandys, M. Brandys, T. Konwicki, J. S. Lec, J. Pomianowski, J. Strykowski, W. Woroszyński, a także pisarze katoliccy: J. Dobraczyński, W. Grabski, A. Gołbiew, J. Zawieyski.

5 października 1964 roku Wańkowicz wraz z żoną wracał samochodem z Krakowa do Warszawy. Po drodze zatrzymywano go kilka razy niby w celu sprawdzenia dokumentów. Zaraz po wejściu do mieszkania mieszczącego się przy ul. Puławskiej 10 zabrzmiął dzwonek do drzwi i pojawili się funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa z nakazem rewizji i aresztowania. Starannie przetrząsnięto jego papiery, skonfiskowano między innymi prywatny notatnik pisarza, korespondencję z córką – Martą Erdman, za-

mieszkałą w Stanach Zjednoczonych, maszynę do pisania marki „Hermes”. Wańkowicz został aresztowany i odwieziony do gmachu Prokuratury Generalnej przy ulicy Krakowskie Przedmieście 25. Następnie przewieziono go do Pałacu Mostowskich [siedziby Komendy Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa m. st. Warszawy], gdzie przebywał w areszcie tymczasowym aż do tymczasowego zwolnienia po wyroku pierwszej instancji, czyli przez pięć tygodni.

Oskarżenie przeciwko Wańkowiczowi oparto na artykule 23 dekretu [z 1946 roku] o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa. Artykuł ten mówi: Kto rozpowszechnia lub w celu rozpowszechniania sporządza, przechowuje, lub przewozi pisma, druki lub wizerunki, które zawierają fałszywe wiadomości mogące wyrządzić istotną szkodę interesom Państwa Polskiego, bądź obniżyć powagę jego naczelnich organów, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 3.

Melchiora Wańkowicza oskarżono, iż: w czerwcu 1964 w Warszawie, sporządził liczący 29 stron maszynopis „Projekt przemówienia J.A. (względnie substrat dla kolejnych 4-5 mówców” zawierający fałszywe i oczerniające wiadomości o sytuacji na odcinku kultury w Polsce, a następnie opracowanie to przekazał do Stanów Zjednoczonych A. P. w celu

opublikowania go przez ośrodek wrogiej propagandy Radio Wolna Europa, czym wyrządził istotną szkodę interesom Państwa Polskiego, tj. o czyn przewidziany w art. 23 par. 1 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r.

[z uzasadnienia]

[...] wszczęto śledztwo, w wyniku którego ustalono, że wymienione na wstępie opracowanie pt. „Projekt przemówienia J.A.” sporządzone zostało przez Melchiora Wańkowicza. Ustalenia powyższe oparto na badaniach porównawczych pisma maszynowego i ręcznego, przeprowadzonych przez zakład Kryminalistyki Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej, które wykazały, iż do sporządzenia maszynopisu użyta była maszyna do pisania marki „Hermes-Rocket” Nr 5405841, stanowiąca własność Melchiora Wańkowicza, a poczynione w tekście maszynowym poprawki i uzupełnienia pochodzą z jego ręki. Stwierdzenia powyższe pokrywają się z wyjaśnieniami przesłuchanego w charakterze podejrzanego Melchiora Wańkowicza, który nie przyznając się do winy wyjaśnił, że omawiany „Projekt przemówienia J.A. ...” sporządził osobiście, a następnie po dokonaniu poprawek korektorskich przesłał do Stanów Zjednoczonych na adres zamieszkałej tam na stałe swojej córki. Melchior Wańkowicz wyjaśnił równocześnie, że do przesłania maszynopisu dołączył kartkę stanowiącą odrębny list do córki. Treść kartki tej wyjaśniała adresatowi przesyłki, że nadawca, to jest Melchior Wańkowicz, nie tylko nie sprzeciwia się wykorzystaniu poza granicami Polski przesłanego tekstu, ale nawet życzy sobie takiego rozporządzenia nim, z tym tylko zastrzeżeniem, aby przy wykorzystaniu omawianego materiału nie wymieniano jego nazwiska.

Sentencja Wyroku w imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 9 listopada 1964 r.

Sąd Wojewódzki dla m. st. Warszawy w Wydziale IV Karnym [...] orzeka: Melchiora Wańkowicza uznać za winnego [...] i skazać na trzy lata więzienia; [...] orzeczoną karę pozbawienia wolności złagodzić o połowę tj. do jednego roku i sześciu miesięcy więzienia; [...] na zasadzie art. 58 kk zaliczyć skazanemu na poczet orzeczonej kary

W Nieborowie (lata 60.)

Fot. Melchior Wańkowicz z żoną i córką
w bufecie na „Targach Poznańskich”, czerwiec 1960
<http://www.polskieradio.pl/13/669/Artykul/262749,Melchior-Wankowicz>

pozbawienia wolności okres tymczasowego aresztowania od dnia 7 października 1964 r. do dnia 9 listopada 1964 r.

Bezpośrednio po ogłoszeniu wyroku ze względu na zły stan zdrowia Sąd Wojewódzki uchylił areszt tymczasowy i zwolnił Wańkowicza. Wańkowicz mógł powrócić do domu przed rozpatrzeniem ewentualnej apelacji od wyroku przez jego obrońcę czy też przez prokuraturę.

Wańkowicz nie apelował, nie pozwolił adwokatowi apelować w jego imieniu. Nie wyraził zgody na zgłoszenie się na wyznaczone komisje lekarskie, orzeczenie których mogło ułatwić władzom wydanie wyroku ułaskawiającego. 8 stycznia 1965 roku został przyjęty na audiencji przez Władysława Gomułkę (nie zachował się na ten temat żaden zapis pisarza). Wańkowicz po pewnym czasie powrócił na łamy pism, zaczęły się ukazywać jego książki.

Powyżej cyt. fragmenty zawarte w książce Aleksandry Ziółkowskiej *Proces Melchiora Wańkowicza 1964* (Warszawa : Nowe Wydawnictwo Polskie, 1990); zob. także: *Proces Melchiora Wańkowicza 1964 roku; Sprawa Wańkowicza [w:] Na tropach Wańkowicza : po latach / Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2009.*

Projekt przemówienia J. A. (fragmenty)

[...] Podczas gdy usilnym staraniem partii jest wciągnąć literaturę w tematykę społeczną, zastosowuje się metody mające od tej tematyki odstraszyć co cenniejsze pióra. [...] W pokrewnej dziedzinie dziennikarstwa spłycono publicystykę, zawężając

jej oddech, zmuszając dziennikarzy do odwołań i pokajań. [...] Partia jest zmęczona krytykanctwem, żąda od literatury cudu, żeby ludzie w nią uwierzyli. [...] Przy tym wszystkim dewaluacja człowieka w Polsce, mimo heroicznego środka kultury masowej, posuwa się. Człowiek w Polsce nie polepsza się jako socjalistyczny model gatunku „homo economicus” [...] Uważamy, że, jeśli się wierzy w socjalizm, nie należy się bać, mając już dwadzieścia lat dokonań, obywatela myślącego. Należy uznać, że ten obywatel myślący nie jest wrogiem a sojusznikiem. [...] chcemy stać na płaszczyźnie nie oderwanej dyskusji, tylko ściśle praktycznej – dogadania się z kierownictwem partii. [...] literatura polska jest skazana na sądy kapturowe, na oceny tak przypadkowe i mylne, że nie oparłyby się przewentylowaniu jakiejś takiej komisji. Literatura polska jest oddana na pastwę aparatu urzędniczego i przy tym systemie można z całą pewnością stwierdzić, że nic twórczego, nic oryginalnego, nic nowatorskiego, nic nacechowanego odwagą poszukiwań formalnych, a przede wszystkim nic nacechowanego odwagą obywatelską w treści nie może się w niej narodzić. Stoimy wobec przerażającego faktu wyjąłowania kultury.

Cyt. fragmenty zawarte w książce Aleksandry Ziółkowskiej *Proces Melchiora Wańkowicza 1964* (Warszawa : Nowe Wydawnictwo Polskie, 1990).

Sponsorem nagród w konkursie internetowym, zorganizowanym przez WiMBP w Łodzi w dniach 19 X - 2 XI br. było wydawnictwo Prószyński i S-ka. Nagrodami było siedem tomów „Dzieł” Melchiora Wańkowicza.

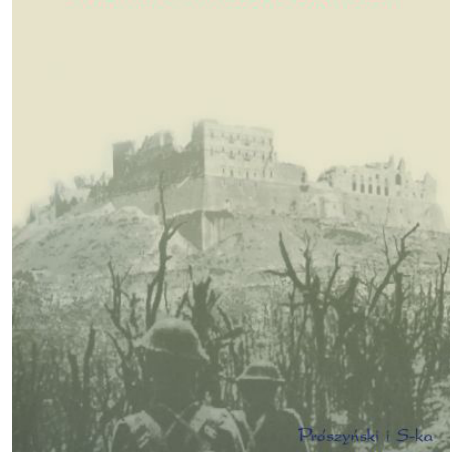
**WYDANIE DZIEŁ
MELCHIORA WAŃKOWICZA
W WYDAWNICTWIE
PRÓSZYŃSKI I S-KA
(PRÓSZYŃSKI MEDIA SP. z O.O.)
Prószyński i S-ka**

TOM 1. „DZIEŁ”

Bitwa o Monte Cassino / wstęp Norman Davies ; posłowie Aleksandra Ziółkowska-Boehm. - 2009. - 635, [1] s., [32] s. tabl. : fot.

"Bitwa o Monte Cassino" Melchiora Wańkowicza uznawana jest za największe dzieło pisarza, które wystawia wielki pomnik bohaterskim żołnierzom generała Andersa. Książka czytana w wielu domach jak biblia narodowa utrwaliła legendę tej bitwy w Polsce, była pocieszeniem w dniach powojennych. Dzieło to ma trwałe miejsce w kanonie klasyki reportażu wojennego. Wersja skrócona książki przez wiele lat była lekturą szkolną. Niniejsza edycja jest pełnym wydaniem książki wielokrotnie skracanej i cenzurowanej. W obecnym wydaniu "Bitwy o Monte Cassino" zamieszczono dwa unikalne teksty - przedmowę gen. Władysława Andersa oraz posłowie gen. Zygmunta Bohusza-Szyszki - z mało znanego wydania skrótu książki "Było to pod Monte Cassino" (nakładem Komitetu Obchodu Dziesięciolecia Bitwy o Monte Cassino, Londyn 1954). Ze wstępu Normana Daviesa: Z pewnością nie jest to historia akademicka, najeżona przypisami i wyczerpującymi argumentami. A jednak to coś więcej aniżeli zwykły

**MELCHIOR
WAŃKOWICZ**
Bitwa o Monte Cassino

reportaż. Cechuje ją przystępność dzisiejszego bloga, tworzono pod wpływem chwili i emocji, który nie wzbrania się przed subiektywnymi poglądami i reakcjami na zaistniały stan rzeczy, a zarazem jest to utwór o przejrzystej strukturze, erudycyjny i w świetnym stylu. Tętni kolorami i życiem, zachowując wierność duchowi uczestników tamtych wydarzeń, którym jednocześnie jest dedykowany. Wańkowicz niechybnie ściągnie na siebie gromy pedantów, którzy zechcą zweryfikować jego źródła, zakwestionować osądy i przenicować każde zdanie. Warto jednakże pamiętać, iż nie mamy do czynienia z rozprawą doktorską, toteż trudno zarzucić autorowi nadmierne odstępstwa od niezbitych faktów i utartych przekonań. Zbyt często, w imię poszukiwania tak zwanej prawdy obiektywnej, historycy odzierają dzieje ludzkości z uczuć, emocji i moralnego wymiaru. Monte Cassino odarte z męstwa, rozpacz, patriotyzmu, bólu i uniesienia nie byłoby Monte Cassino.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Bitwa_o_Monte_Cassino-p-30084-10009-.html

TOM. 2. „DZIEŁ”

Szczenięce lata ; Ziele na kraterze ; Ojciec i córki - korespondencja / wstęp Anna Bernat, Piotr Kępiński, Aleksandra Ziółkowska-Boehm ; postł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2009. – 543, [1] s., [24] s. : fot.

Drugi tom z serii dzieł Melchiora Wańkowicza zawiera „rodzinną” beletrystykę pisarza oraz unikatowy zbiór listów, jakie Wańkowicz wymieniał z obiema córkami –

Krystyną i Martą. Szczenięce lata opisują nieistniejący już świat dworów na Kresach. Ta prawdziwa gawęda, pisana piękną polszczyzną, jest kopalią wiadomości na temat ówczesnych zwyczajów i tradycji. Ziele na kraterze zajmuje szczególne miejsce wśród książek Wańkowicza, nie tylko ze względu na zawarty w niej zapis osobistej tragedii pisarza, który stracił w Powstaniu Warszawskim ukochaną córkę Krystynę. Ta książka ma dużo głębsze przesłanie – jest afirmacją życia, rodziny i miłości. Ojciec i Córki – korespondencja to zbiór listów, jakie Melchior Wańkowicz wymieniał z córkami (Martą i Krystyną) w latach 1921-1941. Z ich treści wyłania się obraz skomplikowanych relacji rodzinnych Wańkowiczów. Korespondencja ta jest też bezcennym i fascynującym uzupełnieniem zarówno Ziela na kraterze jak i Szczenięcych lat, które należą do najpopularniejszych i wielokrotnie wznawianych utworów pisarza.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Szczenięce_lata_Ziele_na_kraterze_Ojciec_i_Corki_korespondencja-p-30106-10009-.html

Ze wstępu Anny Bernat: Anegdota, zabawne dygresje, żarciki, przekora, owe jak je nazywał „witaminy humoru” są stale obecne w Szczenięcych latach - opowieści o dzieciństwie na Kresach. Ma ona w sobie siłę i urok gawędy szlacheckiej. [...] Szczenięce lata porywają żywiołem języka. Języka „z pobrażu”, jak mawiał Wańkowicz, nasyconego różnymi esencjami: naleciałościami litewskimi, białoruskimi, pełnego owych „rozczmuchać” – co znaczy: ogrzać się, odtajać; [...].

Ze wstępu Piotra Kępińskiego: W Ziele na kraterze – tej autobiograficznej powieści o losach pewnej niezwykłej ziemiańskiej rodziny wyrzuconej przez historię z Kresów do Warszawy – znajdujemy wszystkie najlepsze cechy charakteru pisarstwa Wańkowicza. [...] pisarz zdawał sobie sprawę, że opisuje w Zielu ... świat, który bezpowrotnie odchodzi. Miał świadomość, że słyszy ostatnie sienkiewiczowskie zdania. Widzi ostatnie typy ludzkie. I to co zostanie z tego świata, uchowa się już tylko w języku. Pisząc Ziele ..., Wańkowicz wiedział, że Warszawa jest totalnie zburzona. Kresów nie ma. Krystyna zginęła w powstaniu [...]. Marta została w Stanach Zjednoczonych. Sam pisarz ma za sobą Monte Cassino. Teraz wspomina. Nie ma jednak w tych opowieściach żółci i goryczy. Jest chęć ocalenia siebie, swoje-

go świata i kawałka Polski.

Ze wstępu Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Zachowana w archiwum Melchiora Wańkowicza korespondencja Krystyny Wańkowiczówny zawiera listy, zapewne nie wszystkie, które wymieniała z ojcem i z siostrą Martą, spopularyzowaną przez ojca jako Tili. Losy tej korespondencji nie są mi bliżej znane. Przypuszczalnie listy początkowe, z dzieciństwa córek, przysłała Zofia Wańkowiczowa w 1945 r. do Włoch (gdzie Melchior Wańkowicz stacjonował z II Korpusem), kiedy małżonkowie po latach okupacji połączyli ponownie swoje życie. Późniejsze – to zazwyczaj kopie, ponieważ Wańkowicz tak zwykł pisywać swoje listy. Sporządzał również kopie listów Krystyny. Ostatni z listów jej do ojca pochodzi z 2 II 1941 r., ostatni do Tili z X 1941 r.

Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Druga część Ziela na kraterze oparta jest na opowieściach żony, Zofii Wańkowiczowej. Warszawa okupowana przez Niemców, jej nastroje, atmosfera, nieuchwytnie szczegóły, odmalowane zostały w książce „z niewiarygodną prawdziwością”. Autor, który był poza Polską w czasie okupacji, potrafił odtworzyć atmosferę powstańczych dni walczącego miasta. Po ukazaniu się w kraju Ziela na kraterze w 1957 roku czytelnicy dziennika „Życie Warszawy” uznali tę książkę za najlepszą publikację poświęconą powstańczej Warszawie.

TOM 3 „DZIEŁ”

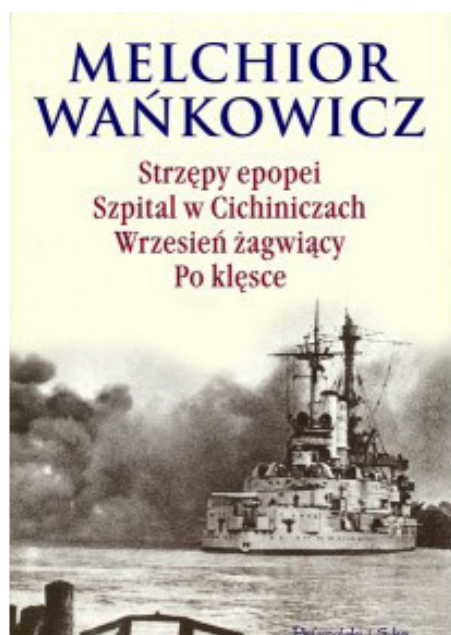
Strzępy epopei ; Szpital w Cichinicach ; Wrzesień zagwiny ; Po klęsce / wstęp Tadeusz Paweł Rutkowski ; postł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2009. – 649, [1] s., [16] s. tabl. : fot.

Ze wstępu Tadeusza Pawła Rutkowskiego: Strzępy epopei są nie tylko relacją uczestnika wydarzeń – Wańkowicz występuje w nich jako strona, broniąc swoich i przyjaciół wyborów politycznych i podejmowanych decyzji. Polemizując z zażarciem z generałem Józefem Dowbor-Muśnickim, dowódcą 1. Korpusu Polskiego, nie zajmuje pozycji neutralnego obserwatora, lecz zaangażowanego obrońcy politycznych decyzji przywódców obozu piłsudczykowski z 1981 roku. [...] Odmienność swoim dramatyzmem od opisów dziejów 1. Korpusu Polskiego, choć przecież ściśle z nim związany, jest szkic Szpitala w Cichinicach. Tragiczne dzieje szpitala wojskowego 1. Korpusu w morzu rewolucji i rewolucji

Data wydania: 09.06.2009

chłopskiej w Mohylewsczyźnie, opisane na podstawie relacji stryjecznej siostry Melchiora, Zofii Wańkowiczówny, są nie tylko kapitalnym dziełem literackim, ale także porażającym realizmem i plastycznością obrazu dokumentem martyrologii polskiej na „ziemiach zabranych”, które zwłaszcza po II wojnie światowej zostały w dużym stopniu wymazane ze zbiorowej pamięci Polaków. Okrucieństwo bolszewików pokazane zostało przez Wańkowicza bez zapiekłości i nienawiści, momentami wręcz chłodno, jako coś oczywistego i niemalże naturalnego [...]. Z pokłękowych rozmów Wańkowicza z żołnierzami kampanii wrześniowej, z chęci polemiki równo z niemiecką propagandą, jak i społecznym odbiorem klęski, wyłonił się Wrzesień zagwiany, zbiór zapisywanych na gorąco relacji uczestników walk [...]. Reportaży Wańkowicza nie można jednak traktować jako ścisłego przekazu historycznego. Szczegółowy obraz walk odbiega w nich miejscami od rzeczywistości, co wynikało w znacznym stopniu z braku możliwości konfrontowania relacji z innymi uczestnikami wydarzeń i dokumentami z jednej strony, z drugiej zaś z przyjętej konwencji, w której celem nie było uzyskanie wiernego przekazu historycznego, ale literacka, reporterska wizja postawy polskiego żołnierza. Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Zbiór reportaży Wrzesień zagwiany ukazał się po raz pierwszy w Londynie w 1947 roku (wyd. Gryf); obecne trzecie wydanie oparto na edycji z roku 1990 (wyd. Polonia). Najgłośniejsze dwa utwory z Września zagwianego miały wiele wydań osobnych: Westerplatte (1959, 1960, 1963, 1967, 1968, 1971, 1989, 1990)

Z Aleksandrą Ziółkowską i Martą Karabasza. Fot. T. Listopadzki

oraz w tomie Dwie prawdy – razem z Hubalczykami – 1974, 1977, 1981); Hubalczyki (1959, 1960, 1967, 1969, 1979, oraz w tomie Dwie prawdy – razem z Westerplatte – (1974, 1977, 1981). Teksty zawarte w rozdziale Po klęsce ukazały się pierwotnie pod tym samym tytułem w książce Przez cztery klimaty 1912-1972 (PIW 1972) i na tym też wydaniu oparto niniejszą edycję.

TOM 4. „DZIEL”

Atlantyk-Pacyfik / wstęp Jerzy Surdykowski ; posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. - 2009. - 347, [2] s., [16] s. tabl. : fot. - (W ślady Kolumba / Melchior Wańkowicz ; 1)

Atlantyk-Pacyfik to pierwszy tom amerykańskiego tryptyku podróżniczego Melchiora Wańkowicza pt. "W ślady Kolumba", o którym sam autor pisał: "Trzy książki, które wydaję, powstały z ciągłej włości. Zamiast osła miałem rozklekotane auto, a zamiast jałmużny – honoraria za odczyty w ogromnym zasięgu lądów Ameryki i Kanady".

Pierwsza część trylogii – spisana z reporterską dociekliwością i literacką swadą – to historia dziesięciu miesięcy, które autor wraz z żoną spędził w podróży, przemierzając amerykańskie autostrady, po Kalifornii i Meksyku. Wańkowicz był zafascynowany Ameryką – do końca życia lubił wtrącać słowa, porównania, różne żarty i powiedzonka, będące reminiscencją jego licznych amerykańskich peregrinacji, spisanych w większości w trylogii "W ślady Kolumba".

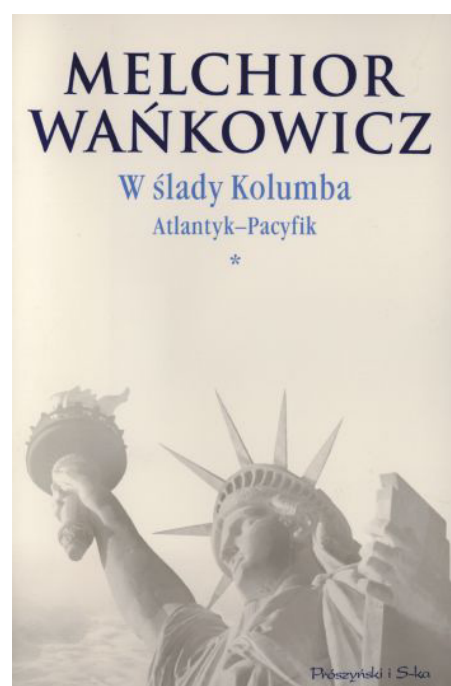
Cyt.: http://www.proszynski.pl/W_slady_Kolumba__Atlantyk_Pacyfik-p-30233-10009-.html

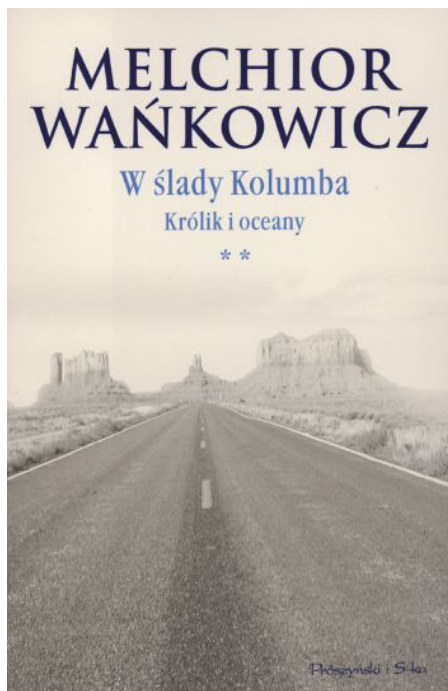
TOM 5. „DZIEL”

Królik i oceany / wstęp Jerzy Surdykowski ; posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. - 2009. - 387, [2] s., [16] s. tabl. : fot. - (W ślady Kolumba / Melchior Wańkowicz ; 2)

Królik i oceany to drugi tom amerykańskiego tryptyku podróżniczego Melchiora Wańkowicza pt. "W ślady Kolumba". Druga część trylogii to świetny literacko-reporterski o Ameryce przełomu lat 50. i 60. XX wieku. Autor wraz z żoną pędzą po Stanach Zjednoczonych autem – czarnym, czterodrzwiowym De Soto – z którym to Wańkowicz, niczym prawdziwy obywatel USA, jest złączony niemal organicznie – nazywa go swoim przyjacielem, a rozłąka z maszyną równa się wręcz amputacji fizycznej.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/W_slady_Kolumba__Krolik_i_oceany-p-30234-10009-.html

TOM 6 „DZIEL”

W pępku Ameryki / wstęp Jerzy Surdykowski ; posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2009. – 299, [2] s., [16] s. tabl. : fot. – (W ślady Kolumba / Melchior Wańkowicz ; 3)

"W pępku Ameryki" to trzeci tom amerykańskiego tryptyku podróżniczego Melchiora Wańkowicza pt. "W ślady Kolumba". W reporterskich zapiskach Wańkowicza z amerykańskiej wędrowki wiele jest refleksji na temat zalet i wad życia na emigracji, znajdujemy tu też sporo ciekawych i trafnych obserwacji dotyczących kulturowych i cywilizacyjnych osiągnięć Ameryki, jak np. świetnie podpatrzone "DIY czyli Do It Yourself". Wańkowicz po dziewięciu latach spędzonych w Stanach Zjednoczonych zdecydował się w 1958 roku wrócić na stałe do Polski, gdzie wraz z żoną spędza ostatnie lata życia. W "Pępku Ameryki" jest więc pożegnaniem autora z Ziemią Obiecana, miodem i mlekiem z puszek konserwowych płynącą... Cyt.: http://www.proszynski.pl/W_slady_Kolumba__W_pepku_Ameryki-p-30235-10009-.html

TOM 7. „DZIEL”

W kościołach Meksyku ; Opierzona rewolucja ; Na tropach Smętka / wstęp Wojciech Cejrowski, Jan Gondowicz, Robert Traba ; posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2010. – 487, [1] s., [16] s. tabl. : fot.

Reportaże z tygodniowego pobytu w Moskwie oraz wycieczki do Meksyku pokazały gotowość Autora przedstawienia opisywanego świata bez uprzedzeń.

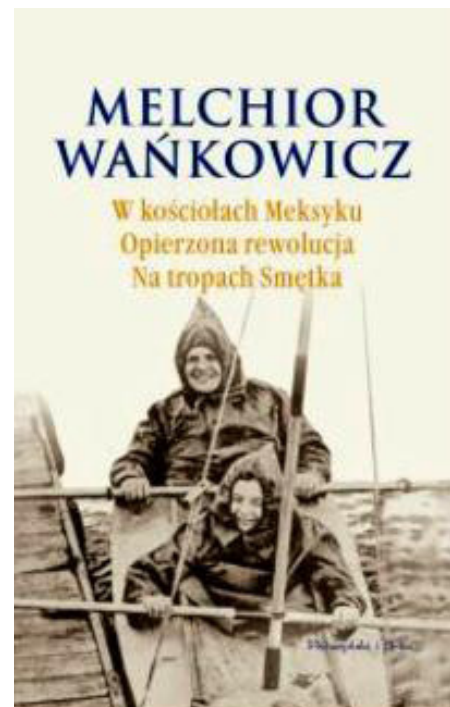
Wspaniała cecha pisarstwa Wańkowicza: obiektywność i założenie pokazania tematu z różnych stron, dała się poznać już na samym początku jego drogi pisarskiej, służyła i przyświecała jego twórczości całe późniejsze lata. Syn szlachecki na radziecką Rosję patrzył okiem życzliwym i nieuprzedzonym, choć także bez większego entuzjazmu. Na tropach Smętka jest najgłośniejszą przedwojenną książką pisarza. W czerwcu roku 1935 Wańkowicz płynął kajakiem po Mazurach, samochodem objechał pozostałe tereny Prus Wschodnich. Towarzyszyła mu czternastoletnia córka, Marta. Powstał barwny opis przygód i rozmów, a także – przede wszystkim – był to reportaż o charakterze politycznym. Książka zyskała uznanie i popularność dzięki ciekawej formie, ale głównie dlatego, że autor pokazał życie polskiej ludności odciętej od Macierzy, dawał żywe przykłady polskości na ziemiach Warmii i Mazur.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/W_kosciolach_Meksyku_Opierzona_rewolucja__Na_tropach_Smetka-p-30333-10009-.html

Ze wstępu Wojciecha Cejrowskiego: Ta książka [W kościołach Meksyku] jest... gęsta. Ponabijana słowami, faktami, myślami i obrazami jak ciasno zawiązany worek kasztanów. Bardzo gęsta. Nie ma w niej wodolejstwa, jest za to brawura w tekście.

Z Aleksandrą Ziółkowską i jej synkiem w Wilanowie (lato 1974)

Coś jak nowoczesna telewizja z „nerwową” kamerą, zmiennymi planami i narracją rozbieranego nastolatka. A ponieważ jest taka nabita i gęsta, to wymaga skupionej uwagi. Nie da się jej czytać w tramwaju, bo albo przegapisz przystanek, albo to, co czytasz. [...] Przedwojenny Autor odwołuje się instynktownie do wiedzy, której powojenny absolwent ogólniaka nie otrzymuje nawet na studiach. Dlatego trzeba być po lekturze jakiejś innej książki o Meksyku, żeby w pełni zrozumieć tę.

Ze wstępu Jana Gondowicza: Gdzieś w archiwach Łubianki spoczywa i spoczywać będzie po kres czasu ankieta personalna, którą załączyć musiał do podania o sowiecką wizę polski literat Melchior Wańkowicz. [...] Nie ulega wątpliwości, że ankietę personalną Wańkowicza uzupełniał w centrali GPU raport, nakazujący zaliczyć go do najkłopotliwszych gości, jakich z wyższych względów nosić przyszło świętej ziemi ojczyzny proletariatu. [...] Powstały z wrażenia tego wypadu reportaż, Opierzona rewolucję, czytać dziś można jako załączek reporterskiej metody Wańkowicza> [...] Trudno orzec, w jakiej mierze Wańkowicz zdawał sobie sprawę, że ogląda społeczeństwo eksperymentalne. Inaczej mówiąc, sfabrykowane sztucznie, protezę rzeczywistego.

Ze wstępu Roberta Traby: Nikomu nie udało się napisać tak popularnego reportażu o Mazurach i Warmii, jak Melchiorowi Wańkowiczowi. Rzadko zdarza się, by reporterska opowieść przez dziesięciolecia tak mocno wpływała na sposób percepcji i wyobrażenia o jakimś terytorium.

Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: *Opierzona rewolucja* po raz pierwszy ukazała się w 1934 roku (Towarzystwo Wydawnicze „Rój”); wydania powojenne z lat 1974 i 1979 (razem ze Szczenięciami latami w jednym tomie po tytulem *Czerwień i amarant*) zawierały skróconą i ocenioną wersję tego tekstu. Niniejszą czwartą edycję oparto na pełnym wydaniu z 1934 roku.

TOM 8 „DZIEŁ”

Dzieje rodziny Korzeniewskich ; Droga do Urzędowa ; Reportaże z Wołynia ; Od Stołpców po Kair / wstęp Krzysztof Maślowski ; posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2010. – 683, [1] s., [8] s. tabl. : fot.

Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: W 1943 roku Wańkowicz napisał niewielki utwór pt. *Dzieje rodziny Korzeniewskich*. Jest to wstrząsający dokument o umierających z głodu polskich wysiedleńcach w Związku Radzieckim w latach 1939-1941, oparty na relacji kobiety, która przeżyła tragedię całej rodziny. [...] Droga do Urzędowa stanowi zbeletryzowaną kompilację własnych i cudzych doświadczeń. Główny bohater książki, Hauke, to synteza znanej w przedwojennej Warszawie postaci Fiszer – bywalca kawiarnianego i tryskającego dyktorykami oraz nieskończoną dozą humoru kawalarza – z samym Wańkowiczem, z jego wojennymi przeżyciami, podejściem i oceną Polski przedwrześniowej. Z owym bohaterem błądzimy po Rumunii i Cyprze, w Palestynie przeżywamy tragedię przywódców walczących Żydów, słuchamy wygłaszanych odczytów. Obserwujemy, jak narastają w nim, zacierane raz po raz ostrą krytyką bądź żartem, zrozumienie i miłość do Urzędowa. Ten Urzędów – jakaś cicha miejscina, jakiś ład, pnący się ku lepszemu – jest symbolem utraconej ojczyzny. Ból utraty nie staje się bynajmniej powodem idealizowania. Oto Urzędów jawi się przed naszymi oczami taki, jaki był: mały, zaściankowy, może pełen sporów, niedociągnięć i wad, ale jeden, jedyny, niezastąpiony. [...] Wańkowicza interesował temat wołyński, o czym świadczą zachowane w archiwum pisarza gotowe reportaże, które nazwał *Rzezie Wołyńskie*. Stanowią one wyraźnie fragmenty większej całości, którą przygotowywał, gromadząc dokumentację. [...] Dlaczego pisarz nie ukończył tego tematu, nie wiadomo. [...] Reportaże wołyńskie umieszczone w tym tomie są pierwszy raz pokazane

czytelnikowi. Jedynie nieduży fragment był umieszczony w *Od Stołpców po Kair*. [...] Wańkowicz, nie widząc możliwości ukazania się jego książek emigracyjnych w kraju, włączał tylko ich „cenzuralne” fragmenty do książek innych, nowych. Stało się to szczególną metodą postępowania pisarza: jeśli nie może ukazać się cała książka, niech przynajmniej ukaze się jej fragment. 77-letni pisarz zakładał, że nie doczeka lat, że jego emigracyjne książki ukążą się w Polsce. Tak powstała *Od Stołpców po Kair*, której pierwsze wydanie ukazało się w 1969 roku. Nie jest to książka jednorodna, pisana z zamysłem, jest to kompilacja różnych tekstów. [...] Aby połączyć nawzajem różnorodne teksty, bo i czysto reportażowe, i o charakterze powieściowym, Wańkowicz napisał 30-stronicowy wstęp: O poszerzeniu konwencji reportażu. Po latach mówił, że napisał tekst na temat swojej teorii reportażu właśnie dlatego, aby pomieścić w jednej książce różnorodny gatunkowo materiał. Teoria ta, rozbudowana potem w *Prosto od krowy i kolejno w Karafce La Fontaine’a*, stała się słynną teorią wańkowiczowskiej mozaiki. *Dzieje rodziny Korzeniewskich* ukazały się w roku 1944 w Nowym Jorku nakładem National Committee of Americans of Polish Descent Inc. W 1945 roku w Rzymie książkę wydał Oddział Kultury i Prasy 2. Korpusu. W latach 1979–1989 *Dzieje rodziny Korzeniewskich* miały co najmniej dwadzieścia dziewięć wydań w tzw. drugim obiegu. Obecna edycję oparto na wydaniu ostatnim z 1991 roku (Wydawnictwo Polonia). Książka miała też liczne tłumaczenia: angielskie – *Golgotha Road*

(Nowy Jork, 1945); włoskie (Rzym, 1947), francuskie (Paryż, 1947), hiszpańskie (Argentyna, 1982).

Droga do Urzędowa po raz pierwszy wydano w 1955 roku w Nowym Jorku nakładem Roy Publishers. Obecna, trzecia edycję oparto na drugim wydaniu z 1989 roku (Wydawnictwo Polonia).

Od Stołpców po Kair miało dotychczas trzy wydania: 1969, 1971 (Państwowy Instytut Wydawniczy), 1977 (Wydawnictwo Literackie). Obecna, czwartą edycję oparto na wydaniu ostatnim.

Reportaże z Wołynia nie były nigdy wcześniej publikowane – ukazują się drukiem po raz pierwszy (oprócz wcześniej podanych do druku przez samego Wańkowicza fragmentów w książce *Od Stołpców po Kair*).

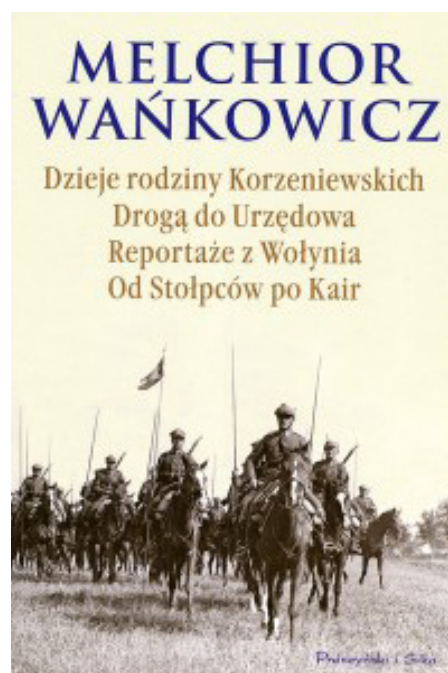
TOM 9. „DZIEŁ”

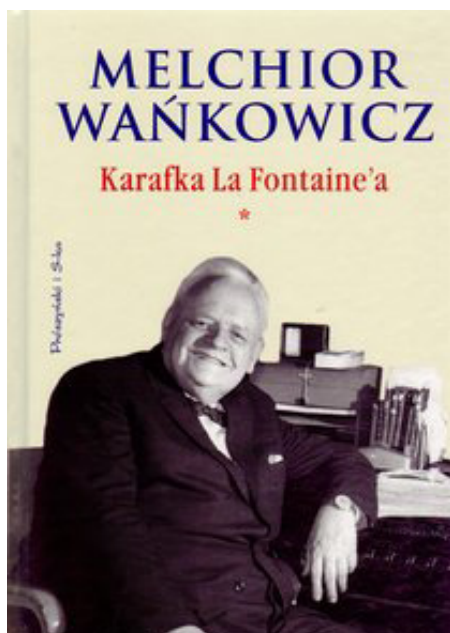
Karafka La Fontaine’a. T. 1 / wstęp Andrzej Gronczewski. – 2010. – 502, [2] s.

Karafka La Fontaine’a to prawdziwe opus magnum Melchiora Wańkowicza. Jest to ostatnie dzieło pisarza wydane za jego życia, o którym sam autor napisał, iż traktuje o sztuce pisania – ku wstępującym w szranki reportażu młodym adeptom dziennikarstwa. To dwutomowe dzieło jest dowcipną i erudycyjną rozprawą o korzeniach oraz gatunkach wszelkiego pisarstwa, które wzięło się z najbardziej pierwotnej ludzkiej potrzeby opowiadania innym o swoich przeżyciach i uczuciach. W *Karafce La Fontaine’a* Wańkowicz pokazuje poprzez wspomnienia, analizy, anegdoty, swoją życiową wielką pasję, jaką było pisarstwo oraz sama inżynieria procesu twórczego.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Karafka_La_Fontaine_a_Tom_I-p-30411-10009.html

Ze wstępu Andrzeja Gronczewskiego: Kto marzy o własnej książce, o jej napisaniu, zwykle pochłania cudze książki. Droga, która wiedzie do sztuki pisania, zaczyna się więc od misterium lektury. Od aktów żarliwego, narkotycznego czytelnictwa. [...] O przygodach, z jakich wtedy składa się życie człowieka piszącego, opowiada właśnie dzieło Melchiora Wańkowicza. [...] Czytając *Kararkę La Fontaine’a*, żyjemy złudzeniem, że cała ta rzecz o sztuce pisania rozgrywa się w centrum prywatnej, Wańkowiczowskiej biblioteki. Tyle razy pisał o niej z miłością, tęsknotą, w pokornym zachwycie. (...) Każda rozmowa w takiej bibliotece, w „podwójnym” pokoju

Data wydania: 24.08.2010

życia i śmierci, zagłady i trwania, winna zyskiwać sens wielostronny, gorzki, pełen skupienia, powagi, rozpacz, nadziei. O czymkolwiek opowiada Melchior Wańkowicz, czegokolwiek docieka, od pierwszego do końcowego zdania podporządkowane jest duchowi narracji, poddaje się całkowicie woli mistrzowskiego narratora. Ulega więc żywiołowi opowieści. Opowieść dopełnia się – niczym spektakl towarzyski – w świecie szlacheckiej gawędy.

TOM 10. „DZIEŁ”

Karafka La Fontaine'a. T.2 / posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2010. – 599, [1] s.

Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Karafka La Fontaine'a jest jakby „moją książką”. Uczestniczyłam w powstaniu ostatniego dzieła Melchiora Wańkowicza, które rozrosło się finalnie aż do dwóch tomów i dedykację w drugim tomie uważam za najpiękniejszy prezent, jaki można dostać od pisarza. [...] W Karafce La Fontaine'a Wańkowicz pokazuje swoją całonocną wielką pasję, jaką było pisarstwo. Jest to książka warsztatowa, w której pisarz dzieli się swoimi spostrzeżeniami, doświadczeniem z wielu lat pracy twórczej. Karafka La Fontaine'a od dawna już jest także podręcznikiem dla studentów dziennikarstwa – poleca na wszystkim, których interesuje proces twórczy. [...] Pierwszy tom Karafki La Fontaine'a ukazał się w roku 1972 nakładem Wydawnictwa Literackiego. Kolejne wydania nakładem tego samego wydawcy: 1974, 1983 (w ramach *Dzieł*

Wybranych Melchiora Wańkowicza). Niniejszą czwartą edycję pierwszego tomu oparto na wydaniu ostatnim. Drugi tom Karafki La Fontaine'a ukazał się w roku 1981 nakładem Wydawnictwa Literackiego. Drugie wydanie ukazało się w roku 1984 (także w ramach *Dzieł Wybranych Melchiora Wańkowicza*). Niniejszą trzecią edycję drugiego tomu oparto na wydaniu ostatnim.

Tekst dedykacji w drugim tomie Karafki La Fontaine'a: Mojej sekretarce, mgr Aleksandrze Ziółkowskiej, bez której oddanego współpracownictwa zapewne byłaby to jeszcze gorsza książka.

TOM 11. „DZIEŁ”

Tędy i owędy ; Zupa na gwoździu / wstęp Marek Radziwon ; posłowie Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2010. – 734, [1] s. [4] k. tabl. : fot.

Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Tędy i owędy to książka o młodości, to owiane humorem facecje, wspomnienia, reportaże i gawędy zebrane z długiego burzliwego życia autora. Wańkowicz dzieli się w niej osobistymi wspomnieniami na temat perypetii sztubackich i studenckich, opowiada o służbie w carskim wojsku. [...] Widzimy Wańkowicza jako ucznia, studenta, dziennikarza, pisarza, obieżyświata, emigranta i reemigranta. [...] Lekka felietonowa forma drugiej książki zamieszczonej w tym tomie – Zupa na gwoździu – nie przeszkadza, wręcz pomaga autorowi dokonywać głębokich spostrzeżeń na temat rozmaitych przeja-

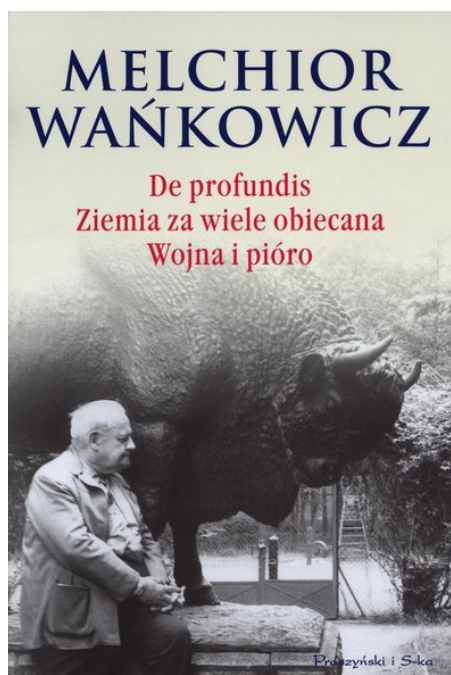
wów współczesności, także tych związanych bezpośrednio z życiem codziennym. Książka zawiera felietony pisane w różnych okresach podzielone na dziewięć rozdziałów. Zawierają one polemiki z emigracją, wyśmiewanie szlacheckiego modelu obyczajowego, kpina z „kobiety-Polki”, po czym następuje liryczna zaduma z łezką nad tym wykpionym wcześniej szlacheckim wizerunkiem, i skłonienie głowy przed wyśmiewaną kobietą-Polką.

T.12. „DZIEŁ”

De profundis ; Ziemia za wiele obiecana ; Wojna i pióro / wstęp Marcin Kula, Wojciech Jagielski ; posł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2011. – 814, [1] s. – Na s. tyt.: Wojna i pióro przy współpr. Aleksandra Horodyskiego.

Z posłowania Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Podczas dwuletniego pobytu w Palestynie Wańkowicz zajmował się interesującą go żywo tematyką żydowską. Wręcz fascynowała go kwestia, czemu (jakim cechem, okolicznościami) zawdzięczają Żydzi utrzymanie swej narodowości przez ponad dwa tysiące lat. W Tel Awiwie Wańkowicz prowadził wykłady pod tytułem „Narodzinny syjonizmu”. W 1943 roku ukazała się pierwsza z zamierzonego cyklu książek o martyrologii Żydów i ich tragicznej historii pt. De profundis. [...] Drugie wydanie, a pierwsze krajowe ukazało się dopiero w 1991 roku (wydawnictwo Polonia). [...] Zawarty w tym tomie materiał o tematyce żydowskiej – oprócz wydania De profundis – trafia do czytelników po raz pierwszy. Są to zapisy pochodzące z archiwum pisarza. Pominęto teksty mocno pokre-

ślone lub krótkie noty. W archiwum są do dwa tytuły: Poślanictwo i obcość i Ziemia za wiele obiecana. [...] Książka Wojna i pióro miała dotychczas trzy wydania: jeszcze za życia Melchiora Wańkowicza w roku 1974 nakładem Wydawnictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, w 1978 roku nakładem Wydawnictwa Literackiego oraz w 1983 roku ponownie nakładem Wydawnictwa MON. Niniejszą, czwartą edycję oparto na wydaniu ostatnim. [...] Wojna i pióro to książka o wojnie i o korespondentach wojennych, którzy ją opisują. [...] Wojna i pióro ma trzy części – pierwsza „O człowieku i wojnie” traktuje o sytuacji w czasie wojny, o strachu i odwadze, o piewcach i demaskatorach, o żołnierskiej wyobraźni. Druga część „O wojnie i człowieku” prezentuje różnorakie sposoby pisania o wojnie w ciągu wieków, trzecia – „By stał się twierdzą nowej siły nasz dom” dotyczy wojen polskich.

TOM 13 „DZIEŁ”

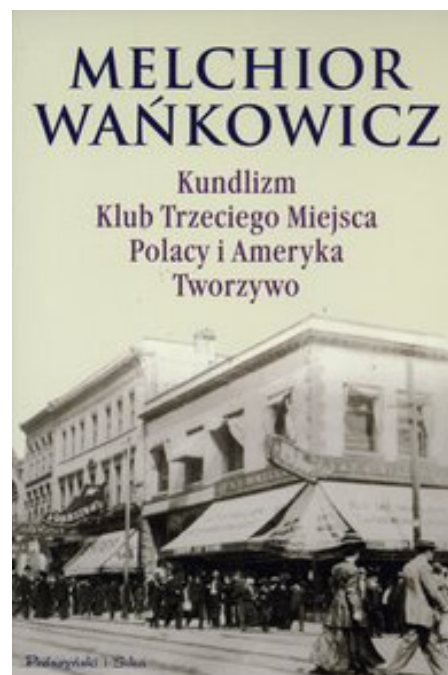
Kundlizm ; Klub Trzeciego Miejsca ; Polacy i Ameryka ; Tworzywo / wstęp: Rafał A. Ziemkiewicz, Piotr Wandycz ; postł. Aleksandra Ziółkowska-Boehm. – 2011. – 599, [1] s.

Trzynasty tom dzieł zebranych mistrza reportażu, jednego z najpopularniejszych pisarzy polskich XX wieku – Melchiora Wańkowicza – zawiera żarliwie, polemiczne teksty publicystyczne „Kundlizm” i „Klub Trzeciego Miejsca” oraz „Polacy i Ameryka”. Dwa pierwsze tytuły weszły do potocznego języka polskiego, przywoływane są często w publicystycznych polemikach. Wańkowicz po II wojnie światowej

objeżdżał skupiska polonijne w Kanadzie, zbierając materiały do książki, która miała opisywać ciężkie losy polskich emigrantów za oceanem. Efektem tych podróży i dociekań jest napisana z epickim rozmachem i reporterską pasją powieść Tworzywo. To pozytywna historia pokazująca hart ducha i tężyznę Polaków, ich przywiązanie do wiary, tradycji i polskości.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Kundlizm_Klub_Trzeciego_Miejsca_Polacy_i_Ameryka_Tworzywo_-p-30627-.html

Z postłowa Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm: Kundlizm to przykład pasji społecznych Wańkowicza; podobnym przykładem jest wydana w Paryżu w 1949 roku broszura Klub Trzeciego Miejsca – jedna z pierwszych publikacji Instytutu Literackiego po przeniesieniu się Instytutu do Paryża. Klub Trzeciego Miejsca dotyczył sporu na emigracji o „trzecie miejsce” i wywołał niemałe kontrowersje wśród intelektualnej Polonii osiadłej po wojnie w wielu krajach świata. Chodziło o koncepcję wypracowania osobnej platformy intelektualnej, niezależnej zarówno od reżimu komunistycznego w kraju, jak i od rządu emigracyjnego w Londynie. [...] Zasadniczą tezę Klubu Trzeciego Miejsca jest twierdzenie, że Polska leży w strefie kulturalnej Zachodu i geopolitycznej Wschodu. Wobec tego Polacy, którzy chcą do czegoś dojść, muszą czynić kompromisy zarówno po tej, jak i po tamtej stronie. Pisarz sam deklaruje swą przynależność do owego „klubu trzeciego miejsca”. [...] Pierwsze wydanie Kundlizmu ukazało się w roku 1947 na emigracji (Rzym–Londyn, wydawnictwo K. Breitiera), drugie wydanie, a pierwsze pełne krajowe, wyszło w roku 1991 nakładem wydawnictwa Polonia, choć obszernie fragmenty przedrukowano w zbiorze Przez cztery klimaty 1912–1972 (PIW 1972, 1974, PAX 1976). Niniejszą edycję oparto na wydaniu ostatnim. Klub Trzeciego Miejsca ukazał się po raz pierwszy w roku 1949 nakładem Instytutu Literackiego w Paryżu, pierwsze zaś krajowe wydanie wyszło w roku 1991 (Polonia), na którym to opartą niniejszą edycję tego utworu. Książka Polacy i Ameryka po raz pierwszy wyszła w roku 1954 nakładem Oficyny Poetów i Malarzy na Emigracji w Anglii (były dwie wersje tego wydania – jedna na rynek europejski, a druga na rynek USA – różniły się od siebie obwolutami). W Polsce książka ukazała się dopiero w roku 1991 (Polonia), na tym

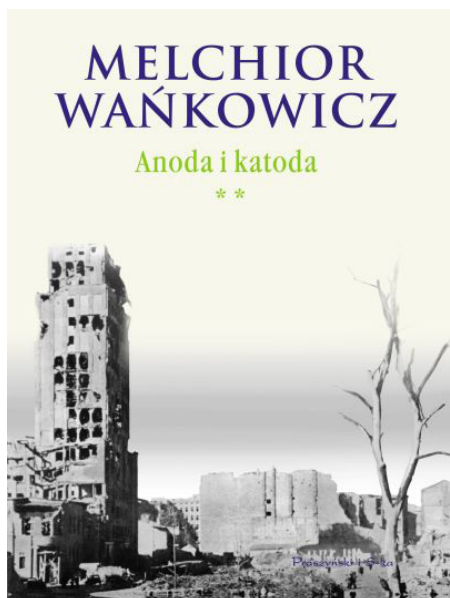
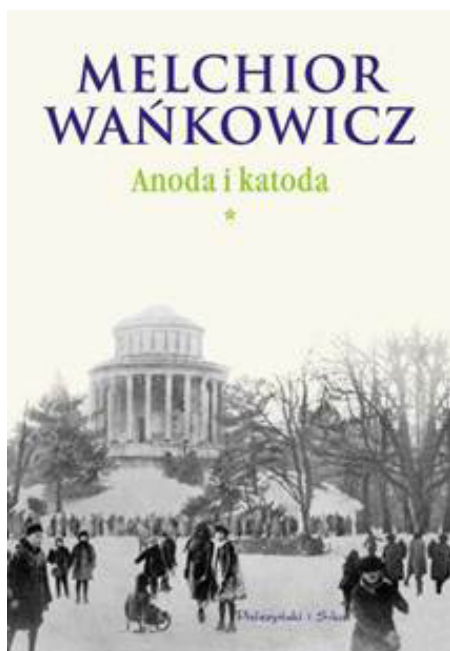
właśnie wydaniu oparto niniejszą edycję tego utworu. Książka Tworzywo ukazała się w roku 1954 nakładem Roy Publishers w Nowym Jorku. Pierwsze krajowe wydanie wyszło w roku 1960 nakładem oficyny PAX (kolejne: 1960, 1963, 1968, 1970, 1973, 1975, 1986, 1998). Niniejszą edycję oparto na wydaniu ostatnim.

T. 14 „DZIEŁ”

Anoda i katoda. T.1 / wstęp Agata Szwedowicz. - 2011. - 587, [1] s., 16 s. tabl. : fot.

Pierwszy z dwóch tomów wyboru tekstów Melchiora Wańkowicza, który to wybór wedle zamierzeń samego autora ma stanowić przegląd całej jego twórczości reporterskiej i publicystycznej od czasów najwcześniejszych (jeszcze sprzed I wojny światowej) po ostatnie lata życia. Obecna edycja „Anody i katody” została rozszerzona o wiele tekstów dodatkowych – pierwszy tom poprzedza wstęp Agaty Szwedowicz, a zamyka odnaleziona w archiwum Autora „Brygada Świętokrzyska”. Pierwsze wydanie Anody i katody ukazało się w wydawnictwie PIW w roku 1981, drugie – w serii Dzieła wybrane – opublikowało Wydawnictwo Literackie w roku 1986 (tom 1) oraz w roku 1988 (tom 2). Obecne wydanie Anody i katody jest wydaniem trzecim rozszerzonym – wzbogaconym o teksty, które w sposób znaczący uzupełniają wizerunek Melchiora Wańkowicza jako prawdziwego mistrza i literackiego fundatora „polskiej szkoły reportażu”.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Anoda_i_Katoda_Tom_I-p-30863-.html

Data wydania: 10.11.2011

Ze wstępu Agaty Szwedowicz: Ileż ten człowiek napisał! – wzdycha czytelnik, otwierając opasłe tomiska Anody i katody. Ostatni zaakceptowany przez Wańkowicza wybór własnych reportaży, prawdziwe silva rerum, monumentalny spadek obserwatora XX wieku, w pewnym sensie komponuje się w pamiętnik. Teksty pisane na zamówienie chwili, dla szerokiej publiczności, po dekadach leżakowania dojrzały do transformacji w opowieść o życiu narratora, tworząc pomnik pracowitości i ciekawości świata. [...] Brygada Świętokrzyska to z kolei obrazek z Europy liżącej powojenne rany, oglądanej z perspektywy tej części kontynentu, która przegrała najbardziej, straciła wszystko i wypadła z celebracji zwycięstwa. Brygada Świętokrzyska, oddział Narodowych Sił Zbrojnych, kreowany przez komunistów na formację

faszystowską, omal nie podzieliła losu Kozaków z Kontry Mackiewicza. Żądania wydania polskich żołnierzy Sowieciom zostały odrzucone. [...] Brygada Świętokrzyska to najsmutniejszy reportaż zbioru. [...] Doraźnym ocaleniem dla tych żołnierzy jest fucha pilnowania amerykańskich konserw.

TOM 15 „DZIEŁ”

Anoda i katoda. T. 2

W skład drugiego tomu jako teksty dodatkowe wchodzi: legendarny utwór o sztuce pisania reportażu Prosto od krowy oraz wybór publicystyki Przez cztery klimaty 1912–1972, całość zamyka zaś posłowie Aleksandry Ziółkowskiej-Boehm.

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Anoda_i_katoda__Tom_II-p-30864-.html

Prosto od krowy (słynna, bardzo skondensowana rozprawa o sztuce pisania reportażu, która została przez samego Wańkowicza rozczłonkowana i włączona do Karafki La Fontaine'a); Przez cztery klimaty 1912–1972 (przekrojowa książka Melchiora Wańkowicza – trzy wydania: 1972, 1974, 1976 – zawierająca kolażowy wybór jego tekstów publicystycznych i reporterskich, z których wiele ukazało się już w obecnej edycji dzieł zebranych, a do niniejszego wydania Anody i katody zostały włączone tylko te, które jeszcze się w tej serii nie pojawiły).

Cyt.: http://www.proszynski.pl/Anoda_i_Katoda__Tom_I-p-30863-.html

TOM 16 „DZIEŁ”

Sztafeta : książka o polskim pochodzie gospodarczym planowany wcześniej termin wydania: listopad 2011 ulegnie przesunięciu na rok 2012.

W 1936 roku pod kierunkiem wicepremiera i ministra przemysłu w jednej osobie, Eugeniusza Kwiatkowskiego, opracowano czteroletni program inwestycyjny. Program ten obejmował plan budowy COPu (Centralnego Okręgu Przemysłowego). Punkt centralny obszaru objętego planem, leżał u zbiegu Sanu i Wisły tworząc z Sandomierzem jego stolicę. Promień obszaru - okręgu wynosił około 100 km. W następnym roku budowa COPu ruszyła pełną parą. Sprawy gospodarcze nigdy nie były ulubionym tematem polskich ludzi pióra. Tym razem jednak do akcji ruszył Melchior Wańkowicz, publikując w prasie szereg reportaży z realizacji nowych polskich inwestycji. Były to pierwsze w historii Polski reportaże prze-

mysłowe i zyskały one szeroki oddźwięk wśród czytelników. Popularność reportaży skłoniła autora do wydania ich łącznie w formie broszury zatytułowanej COP. Błyskawiczne rozejście się jej trzech wydań i propozycja publikowania wydania czwartego, skłoniły Wańkowicza do szerszego potraktowania tematu. Tak zrodziła się licząca 520 stron: Sztafeta - książka o polskim pochodzie gospodarczym, wydana w 1939 roku. Sukces broszury wskazywał jak spragniony był czytelnik wiadomości o polskiej planowej pracy - pisze autor we wstępie do Sztafety.

Nowa książka to już nie tylko zbiór reportaży z budowy COPu. Opisane są też w niej inne osiągnięcia ekonomiczne II Rzeczypospolitej - np. sprawne uruchomienie przejętych od Niemców chorzowskich Azotów, budowa Gdyni, utworzenie polskiej floty. Autor nawiązuje do planowej budowy polskiego przemysłu w czasach stansławowskich i porozbiorowych. W książce pojawiają się ważne treści socjologiczne i filozoficzne. Melchior Wańkowicz komentuje w Sztafecie gospodarczy rozwój Polski w wymiarze historycznym, patrząc jednocześnie w przyszłość - stąd właśnie sztafeta.

Cyt.: <http://www.gandalf.com.pl/b/sztafeta/>

Sztafeta : książka o polskim pochodzie gospodarczym (wyd. pierwsze, Warszawa : Wydawnictwo Biblioteka Polska, 1939), kolejne wydania: (Lublin : Polihymnia, 1999), (Warszawa : SIGMA-NOT, 2000).

Aleksandra Ziółkowska-Boehm

WAŃKOWICZ, WAŃKOWICZ, WAŃKOWICZ

W 75. rocznicę wydania książki „Na tropach Smętka” mieszkańcy Pisu postanowili uczcić wielkiego pisarza i jego dzieło pomnikiem w parku na nabrzeżu rzeki Pisy. Postaci Wańkowicza towarzyszy kajak, a na bulwarze po drugiej stronie rzeki ustawiona została książka „Na tropach Smętka” i mapa podróży odbytej kajakiem w 1935 r. Autorem projektu jest rzeźbiarz Andrzej Renes. Pomniki odsłonięto 18 września 2011 r.

Pomnik Melchiora Wańkowicza w Pisu

http://www.fotosik.pl/pokaz_obrazek/145a3420e14f7154.html

MELCHIORY

Dla uczczenia pamięci Melchiora Wańkowicza i Jego reportażowej twórczości Polskie Radio organizuje Ogólnopolski Konkurs Reportażystów „MELCHIORY”. Celem konkursu jest promowanie indywidualności autorskich oraz ambitnych form twórczości radiowej jak również uhonorowanie reportażystów innych mediów, których twórczość może być inspiracją dla dziennikarzy radiowych. Nagroda MELCHIORA przyznawana jest w następujących kategoriach: RADIOWY, PREMIERA ROKU, INSPIRACJA ROKU.

NAKŁADY KSIĄŻEK MELCHIORA WAŃKOWICZA W PRL I W III RP

5 mln 181 tys. egzemplarzy książek autorstwa Melchiora Wańkowicza wydano w Polsce w latach 1957-2010, w tym: w PRL 1 mln 637 tys. w latach 1957-1974 oraz 2 mln 885 tys. w latach 1975-1989. W latach 1990-2010 nakład książek Melchiora Wańkowicza wyniósł 659 tys. egz. Na podstawie publikacji „Ruch Wydawniczy w Liczbach”, 1974, 1975, 1990, 2010.

WETERYNARZ

– jednym z najlepszych znawców życia i twórczości Melchiora Wańkowicza

Grzegorz Nowak jest weterynarzem w Parsku wsi w gminie Śmigiel (powiat kościański, woj. wielkopolskie). Jego zainteresowania burzą obraz tradycyjnego lekarza od zwierząt. Jest jednym z najlepszych znawców życia i twórczości Melchiora Wańkowicza w Polsce.

Genetycznie skażony Wańkowiczem // Gazeta Kościańska. – 2010, Nr 11. – [dostęp] http://www.koscian.net/Genetycznie_skazony_Wankowiczem_3494.html

MELCHIOR WAŃKOWICZ PATRONEM SZKÓŁ

Wyższa Szkoła Dziennikarska im. Melchiora Wańkowicza w Warszawie

<http://www.wsd.edu.pl/>

Prywatne Liceum Ogólnokształcące im. Melchiora Wańkowicza w Katowicach

<http://wankowicz.edu.pl/>

Zespół Szkół w Jerce im. Melchiora Wańkowicza. Zespół Szkół w Jerce tworzą Szkoła Podstawowa im. Melchiora Wańkowicza oraz Gimnazjum im. Melchiora Wańkowicza

<http://www.zsjerka.pl/>

Zespół Szkół Nr 1 im. Melchiora Wańkowicza w Błoniu

<http://www.zs1-blonie.pl/>

Szkoła Podstawowa Nr 58 im. Melchiora Wańkowicza w Łodzi (ul. Młynarska 42/46)

<http://www.sp58.szkoly.lodz.pl/>

MELCHIOR WAŃKOWICZ PATRONEM BIBLIOTEKI

Miejska Biblioteka Publiczna im. Melchiora Wańkowicza w Stalowej Woli

<http://www.biblioteka.stalowawola.pl/>

POLEMIKI

Melchiora Wańkowicza kręta droga do Polski Ludowej / Sławomir Cenckiewicz // Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. – 2004, Nr 2 (37), s. 27-44. – [dostęp] www.ipn.gov.pl/download.php?s=1&id=3923

Sedno sporu / Sławomir Cenckiewicz // Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. – 2004, Nr 5 (40), s. -98-100. – [dostęp] www.ipn.gov.pl/download.php?s=1&id=3930

Odpowiedź na artykuł Sławomira Cenckiewicza:

Zatrute źródło / Jan Sawa // Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej. – 2004, Nr 5 (40), s. 96-98. – [dostęp] www.ipn.gov.pl/download.php?s=1&id=3930

Wańkowicz – czyli „wszystko już było” / Aleksandra Ziółkowska-Boehm // Teraz : miesięcznik społeczno-kulturalny (Philadelphia - Atlantic City - Trenton - Wilmington). – 2004, nr 65, s. 21. – [dostęp] <http://www.terazgazeta.net/65ziolkowska.html>

SOBIEPAN WAŃKOWICZ

Sobiepan Wańkowicz / rozmowa z Aleksandrą Ziółkowską-Boehm, rozmawiał Max Fuzowski (cz. I-II) // Newsweek. – 2009, 8 grudnia ; 10 grudnia – [dostęp] <http://kultura.newsweek.pl/sobiepan-wankowicz---rozmowa-z-aleksandra-ziolkowska-boehm-cz--i,49989,1,1.html> ; <http://kultura.newsweek.pl/sobiepan-wankowicz---rozmowa-z-aleksandra-ziolkowska-boehm-cz--ii,50113,1,1.html>

Z CYKLU

ERRATA DO BIOGRAFII

Melchior Wańkowicz : film dokumentalny / reż. Andrzej Gajewski. – 2007. – [dostęp] <http://www.youtube.com/watch?v=Bpu0J5BbmG0>

WiMBP zaprasza

16 listopada 2011 r. o godz. 17.30

na spotkanie

z ks. Tadeuszem Isakowiczem-Zaleskim

i promocję książki
NIE ZAPOMNIJ O KRESACH

Prowadzenie spotkania – Jarosław Paweł Papis

17 listopada 2011 r. o godz. 17.00

na prelekcję

dr Teresy Kaczorowskiej

pt. **Maria Skłodowska-Curie
w stulecie otrzymania
drugiej Nagrody Nobla**

Teresa Kaczorowska

- dziennikarka, prozaik, poetka, doktor nauk humanistycznych, badacz emigracji polskiej, społecznik i animator kultury zabiegający o ocalenie polskiego dziedzictwa kulturowego.

Jest autorką książki *Córka mazowieckich równin czyli Maria Skłodowska-Curie z Mazowsza* (2007, 2011).

Strona autorki: www.kaczorowska.com

KONFERENCJA

„BIBLIOTEKA MIEJSCEM PRZYJAZNYM I INSPIRUJĄCYM”

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi jako organizator zaprasza na ogólnopolską konferencję pt. „Biblioteka miejscem przyjaznym i inspirującym”, która odbędzie się dnia **9 grudnia 2011 r.** w ramach Salonu Ciekawej Książki (Hala EXPO, ul. Stefanowskiego 30).

PROGRAM

11.30 - 13.30

Rozpoczęcie konferencji – Barbara Czajka dyrektor WiMBP im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi

Pogrążony w książkach. Biblioteka, wspomina, życie – prof. Tadeusz Sławek (Uniwersytet Śląski w Katowicach)

Świat bez książki i jego społeczne konsekwencje – dr Andrzej Rostocki (Uniwersytet Łódzki)

Bibliotekarz organizuje przesłanie – dr Henryk Hollender (Uczelnia Łazarskiego, Warszawa)

Republika Książki i inne inicjatywy promujące czytelnictwo – Anna Mrozińska (Łódź,

<http://pozarozkladem.blogspot.com/>)

DYSKUSJA

13.30 - 14.15 - PRZERWA

14.15 - 15.45

Biblioteka miejscem przyjaznym i inspirującym – to jest możliwe:

Wolontariat w bibliotece

– Anna Rosochacka

(Oddział dla Dzieci Miejskiej Biblioteki Publicznej Łódź-Widzew)

„Mimo że ze wsi, jesteśmy najlepsi”

– Marianna Czyżak (Filia Biblioteczna

w Kliczkowie Małym, gm. Brzeźnio, pow. sieradzki)

Wyzwolić potencjał – to jest możliwe

– Danuta Kapela (WiMBP w Łodzi)

Biblioteka może być wszędzie, czyli o wprowadzaniu idei 2.0 do bibliotek publicznych

– dr Michał Zajac

(Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW)

DYSKUSJA

Po zakończeniu konferencji zapraszamy na spotkanie z **prof. Jerzym Bralczykiem** i promocję książki „444 zdania polskie”
Początek spotkania **godz. 16.00**

Wybór materiałów : Piotr Bierczyński

Skład: Julita Lendzian-Twardowska

Nakład: 100 egz.

Numery BIBiKa dostępne są na stronie www.wimbp.lodz.pl w dziale *Wydawnictwa własne*

Bezpośredni link do archiwum BIBiK-ów bibik.wimbp.lodz.pl

Więcej informacji na na stronie

<http://www.wimbp.lodz.pl>